

NECROPOLA DIN SECOLUL AL IV-LEA D. CHR. DE LA HĂNEȘTI (JUDEȚUL BOTOȘANI)*

DE

EMILIA ZAHARIA, NICOLAE ZAHARIA, OCTAVIAN-LIVIU ȘOVAN

Necropola din punctul „Movilița” de la Hănești se află pe un martor de eroziune sub forma unei movile pe partea dreaptă a Bașului, pe terenul gospodăriei locuitorului Gagos Nicolae. Tatăl acestuia, Gagos Meletie, prin anii '60, cu ocazia săpării unei gropi a descoperit un mormânt al cărui schelet a fost apoi reinhumat. Mormântul respectiv este numerotat în lucrarea de față cu nr. 1. Înformații primite de la Gagos Meletie și Melniceanu Constantin din Hănești arată că prin exploatarea lutăriei de la est și sud-est de grădina lui Gagos Nicolae au fost distruse numeroase morminte de-a lungul anilor.

Săpăturile în necropolă au început la 18 septembrie 1971 și au continuat în anii 1972—1973.¹ S-au descoperit în total 67 de morminte, din care două erau de incinerare. Unele resturi de cenușă și de oase incinerate găsite în sol arată că numărul de morminte de incinerare a fost mai mare, dar că o parte din ele au fost distruse de lucrările agricole. O parte din morminte au fost distruse și prin exploatarea lutăriei. În anii 1990—1991 s-au reluat săpăturile, în primul rând pentru verificarea vechilor secțiuni, dar și pentru epuizarea zonei care s-a mai păstrat din necropolă. O mare parte a acesteia este acoperită în prezent de vița de vie din grădina proprietarului, de locuință și anexele gospodărești (fig. 1).² Cu această ocazie au mai fost descoperite trei morminte de înhumare.

La redactarea corpusului descoperirilor am eliminat din descriere detaliile care sunt evidente din ilustrație, cum sunt cele referitoare la forma și dimensiunile obiectelor. Am menționat însă acele elemente care nu reies din ilustrație, cum sunt materialul folosit pentru execuția pieselor, tehnica execuției etc. Menționăm că desenele mormintelor sunt prezentate la scara 1 : 10, ale ceramicii la scara 1 : 4 (cu unele excepții notate în corpusul descoperirilor), iar a celorlalte piese la scara 1 : 1. Ilustrația a fost grupată pe complexe, iar în cazul în care la unele piese nu am avut certitudinea apartenenței la un mormânt anume, le-am lăsat, ca și în cazul corpusului descoperirilor, la urmă.

CORPUSUL DESCOPERIRILOR

Mormântul 1. Descoperit de Gagos Meletie în apropiere de locuința sa cu ocazia săpării unei gropi. Scheletul descoperit a fost reinhumat împreună cu inventarul în grădină. S-au

recuperat prin dezgropare câteva fragmente osoase și câteva cioburi mărunte dintr-un vas lucrat la roată din pastă fină cenușie.

* Textul acestui studiu a fost redactat de Octavian-Liviu Șovan pe baza însemnărilor și desenelor de pe șantier întocmite de Emilia și Nicolae Zaharia.

¹ N. Zaharia, M. Petrescu — Dimbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, București, 1970, p. 168 și urm.; N. Zaharia în *SCIV*, 6, 1955, p. 3—4; A. Crișmaru, în *SCIV*, 21, 1970, 2, p. 282—283; N. Zaharia și Em. Zaharia, *Din trecutul județului Botoșani I*, 1974, p. 144—145; F. Aprotosoia, *Din trecutul județului Botoșani*, I, 1974, p. 161—170; N. Zaharia, în *ArhMold*, I, 1961, p. 24; Al. Păunescu, P. Șadurschi, V. Chirica, *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, I, București, 1976, p. 139—145; S. Morintz, în *Dacia*, N.S., XVIII, 1975, p. 377—378.

² Institutul de Arheologie din Iași, prin domnul director Dan Teodor ne-a încredințat, în vederea publicării, toată arhiva de șantier care s-a mai păstrat. La săpăturile din 1971—

1973, alături de Em. Zaharia și N. Zaharia a mai participat o perioadă și Filaret Aprotosoia, de la Muzeul de arheologie din Săveni. Majoritatea materialelor arheologice recoltate în 1971—1973 se află la Muzeul de arheologie din Săveni, câteva piese fiind expuse în expoziția de bază a Muzeului județean de istorie Botoșani. Trecerea a aproape două decenii de la întreruperea săpăturilor a prilejuit pierderea a numeroase marcate a obiectelor descoperite, câteva dintre acestea nemaiputând fi găsite, ci cunoscute doar din desene sau din jurnalul de șantier. Din aceste motive, reconstituirea clară a inventarului unor morminte a fost dificilă; după cum se va vedea, lipsese multe desene și descrieri de morminte etc. O mare parte din materiale au fost restaurate în Laboratorul Muzeului județean Botoșani de Vasile Buinoschi, iar desenele au fost executate de Ecaterina Rusu și Adrian Ciuraru, cărora le aducem mulțumirile noastre.

Mormântul 2. Adâncimea 0,26 m. Orientarea N (cap) — S (picioare). Groapa nesesizată. Scheletul se afla întins pe spate, cu mâinile pe lângă corp, fiind răvășit cu prilejul lucrărilor agricole. În dreptul toracelui se găseau cărbuni de lemn (fig. 3 A). Inventar : 1. Fragment dintr-un pieptene de os (fig. 3 A, 2); 2. Fragment ceramic din pastă fină cenușie lucrat la roată cu decor în formă de rozetă, executat prin ștanțare (fig. 3 A, 1); 3. Nucleu de silex de aspect tardenoisian (fig. 3 A, 3).

Mormântul 3. Înhumăție. Adâncimea 0,40 m. Orientare neprecizată. Groapa nedelimitată. Scheletul aparținea unui copil de 5—6 luni, aproape complet distrus. Fără inventar.

Mormântul 4. Înhumăție. Adâncimea și orientarea neprecizate. Semnalat pe traseul secțiunii III, a rămas necercetat.

Mormântul 5. Înhumăție. Adâncimea, forma gropii și orientarea neprecizate. Mormântul era deranjat, descoperindu-se chiar câteva fragmente osoase din schelet, printre care par să fi fost și câteva oase de animal.

Mormântul 6. Înhumăție. Adâncimea 0,43 m. Orientarea și forma gropii n-au fost precizate. Din schelet s-au păstrat doar două din oasele lungi ale membrilor inferioare, alături de care pare să fi fost și un os de animal.

Mormântul 7. Înhumăție. Adâncimea 0,30 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Din schelet s-au păstrat doar câteva fragmente de oase. Inventar : 1. Cataramă de bronz (fig. 3 B, 1); 2. Fragment de os de oaie.

Mormântul 8. Înhumăție. Adâncimea 1,40 m. Orientarea și groapa neprecizate. Din schelet s-au păstrat doar câteva fragmente osoase. Inventar : 1. Nit de bronz de la un pieptene de os.

Mormântul 9. Înhumăție. Adâncimea 1 m. Orientare NNV 320° (cap) — SSE 140° (picioare). Groapa nu a putut fi delimitată. Scheletul, deranjat în zona toracelui, se găsea întins pe spate, cu mâna stângă pe bazin și dreapta pe lângă corp (fig. 3 C). Inventar : 1. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat, găsită în zona deranjată de la bazin (fig. 3 C, 2); 2. Pieptene lucrat din trei rânduri de plăci prinse cu nituri de bronz (fig. 3 C, 3); 3. Mărgică de sticlă verzuie în formă de coșuleț (fig. 3 C, 4); 4. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu prag pe umăr, decor din linii adâncite pe gât și fund inelar (fig. 4 A, 1).

Mormântul 10. Înhumăție. Adâncimea 0,85 m. Orientarea și groapa neprecizate. Din scheletul de copil s-au păstrat fragmente din cutia craniană și coaste. Inventar : 1. Mărgică în formă de coșuleț din pastă de sticlă neagră (fig. 4 B, 1); 2. Mărgică cilindrică din pastă de sticlă neagră cu o bandă de sticlă albă poroasă în zig-zag (fig. 4 B, 4); 3. Mărgică sferoidală de sticlă neagră, cu bandă de sticlă cafenie (fig. 4 B, 5); 4. Mărgică tubulară de sticlă mov (fig. 4 B, 6); 5. Mărgică de sticlă transparentă în formă de butoiș (fig. 4 B, 7); 6. Mărgică de sticlă verzuie (fig. 4 B, 8); 7. Mărgică inelară de sticlă albastră (fig. 4 B, 9); 8. Mărgică inelară de sticlă neagră (fig. 4 B, 10); 9—15. Mărgice inelare îngemănate de sticlă albastră (fig. 4 B, 11—17); 16. Mărgică de sticlă verde în formă de coșuleț (fig. 4 B, 18); 17. Pandantiv în formă de căldărușă; 18. Colț de animal cu perforație (fig. 4 B, 1).

Mormântul 11. Înhumăție. Adâncimea 0,80 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa rectangulară, cu colțuri rotunjite. Scheletul se afla întins pe spate, cu mâinile așezate pe bazin, fiind deranjat la torace și craniu. Câteva coaste și vertebre au fost găsite în umplutura mormântului, la 0,10 m deasupra scheletului (fig. 4 C). Inventar : 1. Fusaiolă bitronconică de lut, găsită în umplutura gropii (fig. 4 C, 3); 2. Oală din pastă grosieră lucrată cu mâna, având fundul plat (fig. 4 C, 2); 3. Castron fragmentar din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe umăr și fund inelar (fig. 5 A, 1).

Mormântul 12. Înhumăție. Adâncimea 1,60 m. Orientarea NV (cap) — SE (picioare). Din scheletul complet deranjat, o parte a fost descoperită la — 1,60 m, iar o altă parte la — 1,22 m. Inventar : 1. Cuțitaș de toaletă de bronz (fig. 5 B, 1); 2. Oase de pasăre și fragment de os de mamifer.

Mormântul 13. Înhumăție. Adâncimea 1,20 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa neprecizată. Scheletul era întins pe spate, cu mâinile pe lângă corp. S-au găsit cărbuni în jurul craniului și la picioare (fig. 5 C). Inventar : 1—2.

Doă fibule de bronz cu piciorul înfășurat (fig. 6 A, 6—7); 3. Toporaș miniatural de fier găsit în umplutura mormântului (fig. 6 A, 8); 4. Tub pentru ace realizat dintr-un os de pasăre (fig. 5 C, 9); 5. Fusaiolă bitronconică de lut (fig. 6 A, 10); 6. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul inelar (fig. 5 C, 1); 7. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul inelar (fig. 5 C, 2); 8. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul inelar (fig. 5 C, 3); 9. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată cu fundul inelar (fig. 5 C, 4); 10. Castron înalt din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu două caneluri pe umăr și fundul plat (fig. 5 C, 5).

Mormântul 14. Înhumăție. Adâncimea 0,72 m. Orientare NNV 330° (cap) — SSE 150° (picioare). Groapa rectangulară, cu colțuri rotunjite. Scheletul, aparținând unui copil, era parțial putrezit și distrus de rozătoare (fig. 6 B). Inventar : 1. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat (fig. 7 A, 5); 2. Cataramă de bronz cu placă turnată, făcând corp comun cu veriga; garnitura este dublată cu o placă de fier, prinsă cu trei nituri de bronz, găsită în umplutura gropii mormântului, la adâncimea de 0,35 m (fig. 7 A, 6); 3. Mărgică inelară de sticlă neagră (fig. 6 B, 4); 4. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe gât și fund plat (fig. 6 B, 1); 5. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fund inelar (fig. 6 B, 2); 6. Castron din pastă fină cenușie, lucrat cu mâna, cu fund plat (fig. 7 A, 3).

Mormântul 15. Înhumăție. Adâncimea 0,90 m. Orientare NNV 320° (cap) — SSE 140° (picioare). Groapa nu a putut fi delimitată. Din schelet s-au păstrat doar câteva fragmente osoase (fig. 7 B). Inventar : 1. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fund inelar; 2. Oală lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, cu fundul plat (fig. 7 B, 2).

Mormântul 16. Înhumăție. Adâncimea 0,90 m. Orientare NNV 325° (cap) — SSE 145° (picioare). Groapa neprecizată. Scheletul era în poziție pe spate, cu mâinile pe lângă corp (fig. 7 C). Inventar : 1. Fibulă de bronz cu portagrafa fixă (mit Festem Nadelhalter) aflată pe umărul stâng (fig. 7 C, 1); 2—4. Trei mărgelce de carneol polișate (fig. 7 C, 2—4).

Mormântul 17. Înhumăție. Adâncimea 0,90 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa neprecizată. Scheletul se găsea în poziția pe partea dreaptă, cu picioarele îndoite (fig. 8 A). Inventar : 1. Fibulă de bronz cu portagrafa fixă (fig. 8 A, 2); 2. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat (fig. 8 A, 3); 3. Fusaiolă fragmentară bitronconică de lut găsită în umplutura gropii (fig. 8 A, 4); 4. Castron fragmentar din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe gât și fund inelar (fig. 8 A, 1).

Mormântul 18. Înhumăție. Adâncimea 1,10 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa neprecizată. Din schelet s-au păstrat doar oasele picioarelor, după care poziția scheletului pare să fi fost întinsă pe spate (fig. 8 B). Fără inventar.

Mormântul 19. Înhumăție. Adâncimea 1,20 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Din schelet s-au păstrat doar câteva fragmente de oase. Inventar : 1. Fragment dintr-un obiect de bronz (fig. 8 C, 1).

Mormântul 20. Înhumăție. Adâncimea 1,30 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Din schelet s-au păstrat doar tibiele și alte oase mai mici de la picioare (fig. 8 D). Inventar : 1. Mărgică de carneol polișată (fig. 8 D, 1); 2—4. Trei fusaiole bitronconice de lut găsite în umplutura gropii mormântului (fig. 8 D, 2—4).

Mormântul 21. Înhumăție. Adâncimea 1,95 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Resturi din schelet erau împrăștiate în groapă (fig. 9 A). Inventar : 1. Oală din pastă fină cenușie lucrată la roată, cu decor lustruit în zig-zag pe umăr, realizat pe o fașie delimitată prin două caneluri, fund inelar (fig. 9 A, 1); 2. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fund inelar (fig. 9 A, 2). Deasupra oaselor, împrăștiate, la adâncimea de 1,20 m s-a găsit o urnă cu oase incinerate (mormântul 31), iar la adâncimea de 0,45 m o a doua urnă cu oase incinerate risipite în jur (mormântul 48). Ambele urne fuseseră evident deranjate de mormântul 21.

Mormântul 22. Înhumăție. Adâncimea 1,20 m. Orientare NV (cap) — SE (picioare). Groapa n-a putut fi delimitată. Din schelet s-a păstrat doar o parte din oasele picioarelor, restul mormântului fiind distrus de o groapă menajeră (fig. 9 B). Fără inventar.

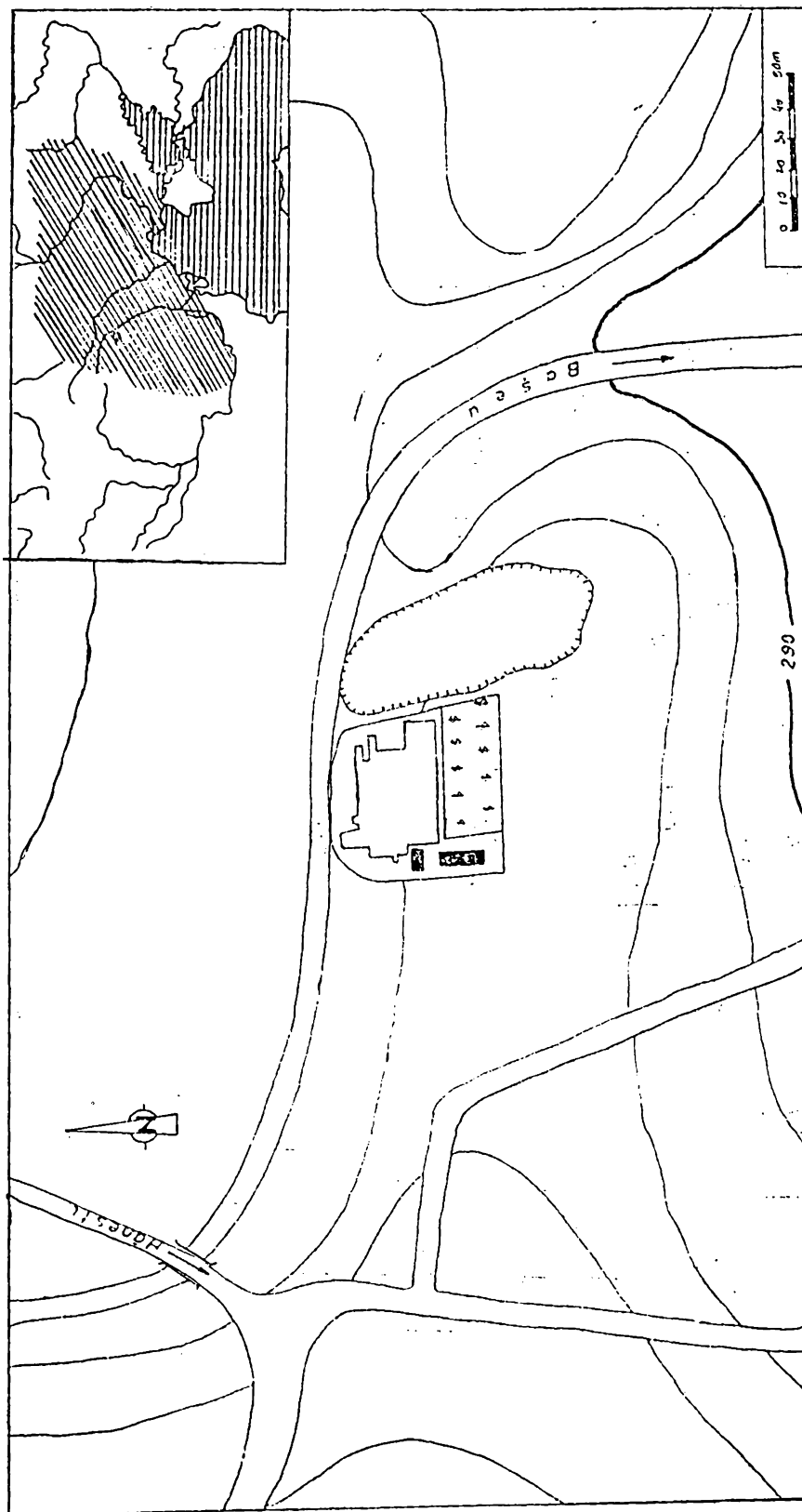

Fig. 1. Zona necropolii de la Hănești. Schiță topografică

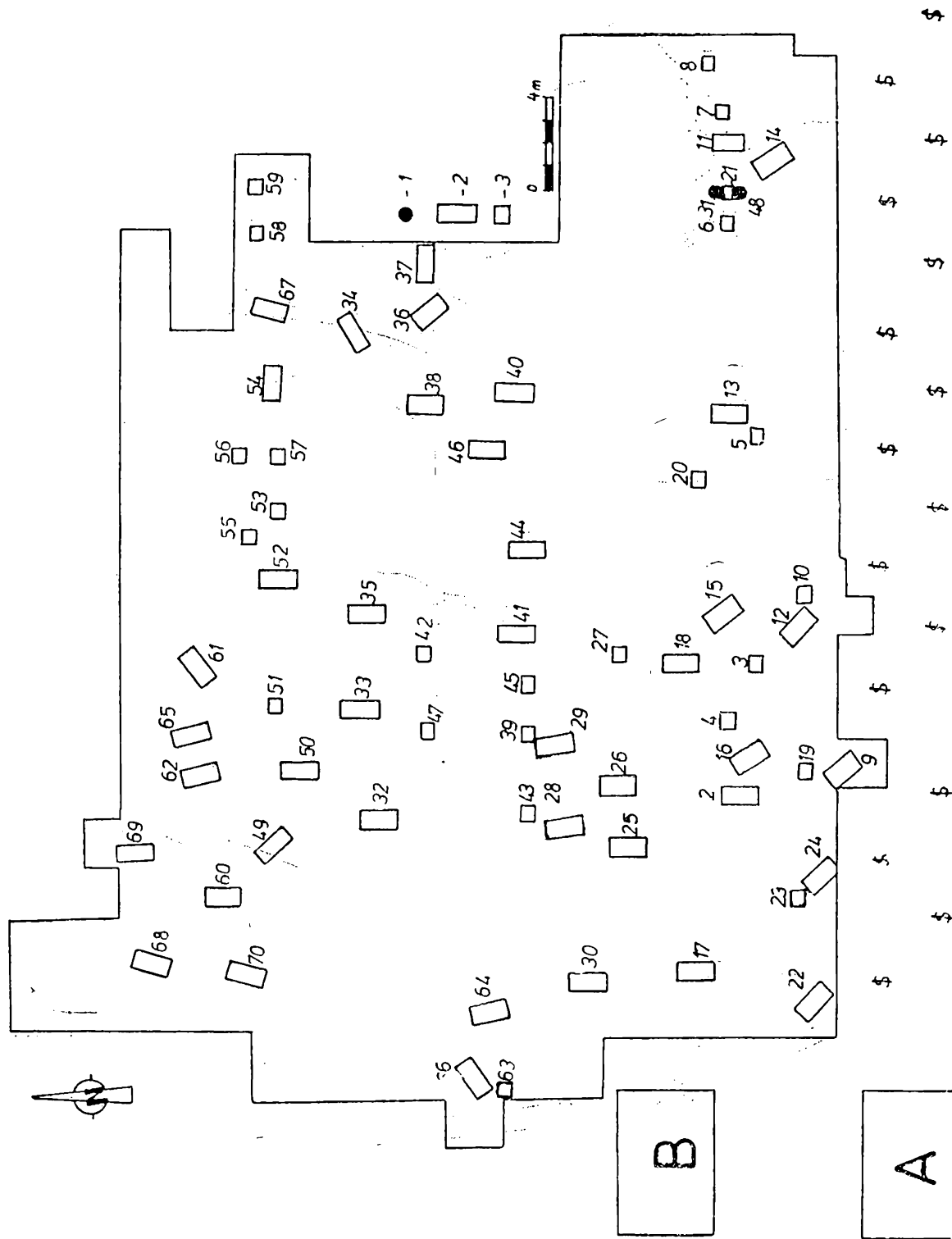

Fig. 2. Hănești. Planul necropolei. 1, morminte de incinerare; 2, morminte de înmormântare; 3, morminte de înmormântare cu orientare neprecizată; A, casa lui Gagos Nicolae; B, anexă gospodărească.

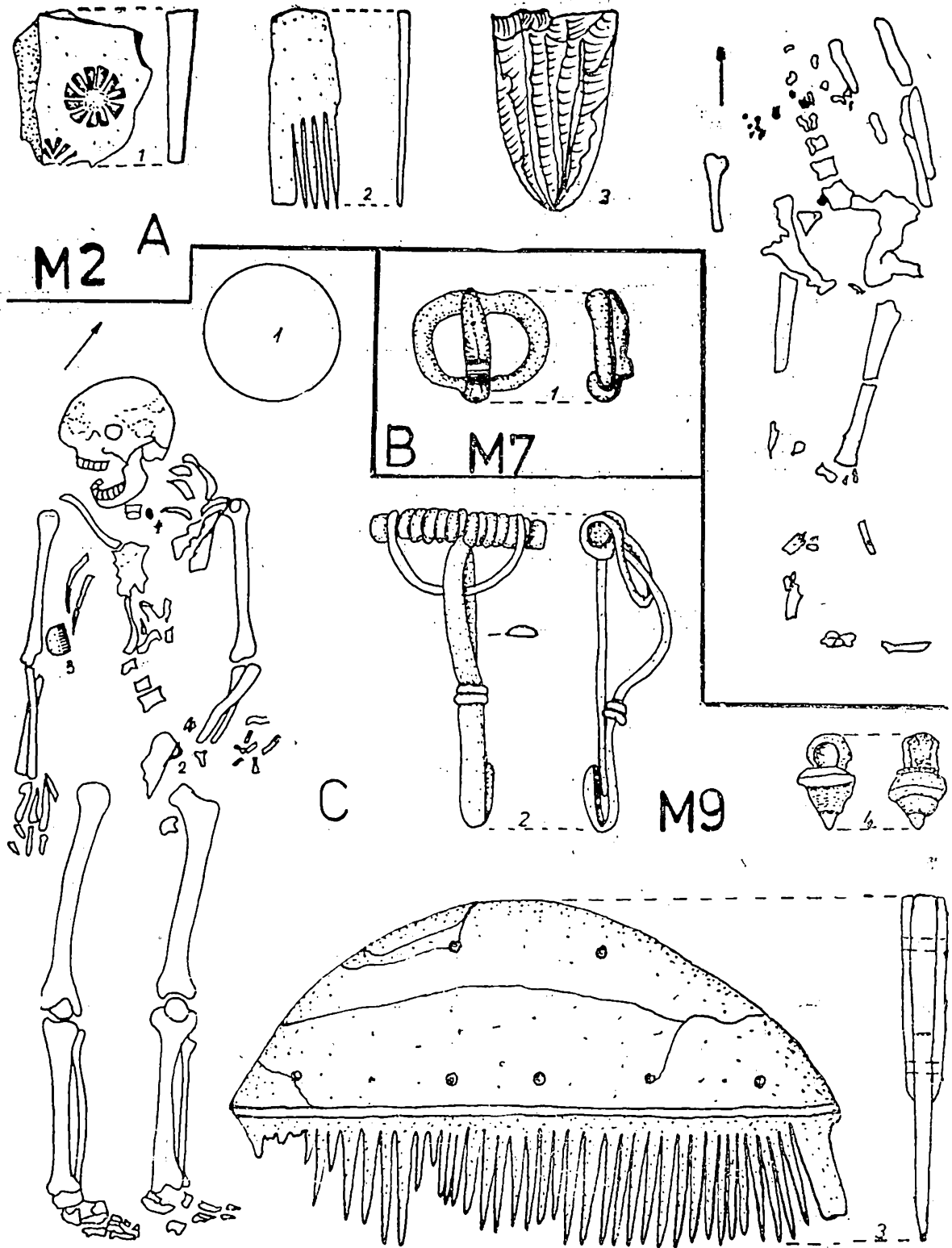

Fig. 3. Hănești. Mormintele 2 (A), 7 (B) și 9(C).

Mormântul 23. Înhumăție. Adâncimea 1,05 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Intersectat și distrus parțial de M 24. Oasele erau puține și răvășite (fig. 9 C). Fără inventar.

Mormântul 24. Înhumăție. Adâncimea 1,30 m. Orientare NV (cap) — SE (picioare). Groapa neprecizată. Intersectează M 23. Scheletul deranjat în cea mai mare parte, s-a mai păstrat *in situ* doar în regiunea picioarelor, după care pare să fi fost în poziția întinsă pe spate (fig. 10 A). Inventar: 1. La — 0,35 m s-a găsit în umplutura mormântului un vas lucrat cu mâna din pastă grosolană, având ca ingredient cioburi pisate de culoare brun-gălbui, cu buza dreaptă și fundul plat (fig. 10 A, 1).

Mormântul 25. Înhumăție. Adâncimea 0,80 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa neprecizată. Scheletul, cu unele deranjamente în zona toracelui, era în poziția pe spate, cu mâna dreaptă pe lângă corp și cea stângă pe bazin (fig. 10 B). Inventar: 1. Fibulă de bronz; 2. Mărgică de carneol poli-fațetată, trecută prin foc, găsită în umplutura gropii (fig. 10 B, 2); 3. Fusaioală bitronconică de lut (fig. 10 B, 3); 4. Ulcior lucrat la roată din pastă zgrunțuroasă, cu gura și toarta lipsă și decor de linii incizate pe fundul plat (fig. 10 B, 1).

Mormântul 26. Înhumăție. Adâncimea 0,80 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa neprecizată. Scheletul, păstrat doar în jumătatea inferioară, pare să fi fost în poziție întinsă pe spate, cu mâna dreaptă pe lângă corp (fig. 11 A). Inventar: 1. Fragment de pieptene de os, găsit în umplutura gropii (fig. 11 A, 1).

Mormântul 27. Înhumăție. Adâncimea 0,60 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Scheletul, în bună parte deranjat, pare a fi fost în poziția pe spate, cu mâna stângă pe lângă corp și cea dreaptă pe bazin (fig. 11 B). Inventar: 1. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat (fig. 11 B, 4); 2. Mărgică de carneol poli-fațetată (fig. 11 B, 5); 3—9. Mărgelile tubulare din coral (fig. 11 B, 6—12); 10. Mărgică discoidală din sticlă albastră (fig. 11 B, 13); 11. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe gât, decor lustruit în zig-zag și fund inelar (fig. 11 B, 1); 12. Oală lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, cu fundul plat (fig. 11 B, 2); 13. Castron din pastă fină, cenușie, lucrat la roată, cu fundul ușor concav (fig. 11 B, 3).

Mormântul 28. Înhumăție. Adâncimea 0,65 m. Orientare NNV 340° (cap) — SSE 160° (picioare). Groapa neprecizată. Scheletul, deranjat în zona toracelui, era în poziția pe spate, cu mâinile pe lângă corp (fig. 11 C). Fără inventar.

Mormântul 29. Înhumăție. Adâncimea 0,50 m. Orientare NNV 340° (cap) — SSE 160° (picioare). Groapa neprecizată. Scheletul se afla în poziția pe spate, cu mâinile pe bazin și genunchii îndoiți spre dreapta (fig. 12 A). Fără inventar.

Mormântul 30. Înhumăție. Adâncimea 1,10 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa neprecizată. Scheletul era puternic răvășit. Doar o parte din oasele piciorului stâng s-au păstrat *in situ* (fig. 12 B). Inventar: 1. Pieptene de os, lucrat din trei rânduri de plăci prinse cu nituri de bronz (fig. 12 B, 4); 2. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe gât și fund inelar (fig. 13 A, 1); 3. Cană din pastă fină cenușie, lucrată la roată, cu fundul concav, toarta ruptă, două brațe late în relief pe gât și decor lustruit pe corp (fig. 12 B, 2); 4. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul inelar (fig. 12 B, 3); 5. În dreptul bazinului, un craniu de animal.

Mormântul 31. Incinerație. Adâncimea 1,20 m. Deranjat de M. 21, în umplutura căruia se află. Inventar: 1. Oală lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, cu nervură în relief pe gât și fund plat, folosită ca urnă (fig. 13 B, 1).

Mormântul 32. Înhumăție. Adâncimea 1,20 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa neprecizată. Scheletul, deranjat în zona toracelui și a craniului, se afla în poziția întinsă pe spate (fig. 13 C). Inventar: 1. Fibulă cu piciorul înfășurat; 2. Fragment de cercel; 3. Câteva mărgelile de sticlă; 4. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul plat (fig. 13 C, 1); 5. Castron din pastă fină cenușie, lucrat

la roată, cu fundul inelar (fig. 13 C, 2); 6. Vas lucrat la roată, de dimensiuni mici; 7. Oase de animal, în vasul de la nr. 5.

Mormântul 33. Înhumăție. Adâncimea 1,25 m. Orientarea N (cap) — S (picioare). Groapa nesecizată. Scheletul, parțial deranjat, era în poziția pe spate, cu mâinile pe lângă corp (fig. 14). Inventar: 1. Castron cu trei torți din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul inelar (sc. 1: 8; fig. 14, 1); 2. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul plat (fig. 13 D, 2); 3. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul inelar (fig. 14, 3); 4. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe gât și fund inelar (fig. 14, 4); 5. Cană romană din pastă fină roșie, cu caneluri orizontale, toartă ovoidală în secțiune și fund plat (sc. 1: 2; fig. 14, 5); 6. Oală din pastă zgrunțuroasă lucrată la roată, cu trei caneluri pe umăr și fund plat (fig. 14, 6).

Mormântul 34. Înhumăție. Adâncimea 1,30 m. Orientare ENE 60° (cap) — VSV 240° (picioare). Groapa nesecizată. Scheletul se afla în poziția pe spate, distrus în zona toracelui, cu mâinile pe bazin (fig. 15 A). Inventar: 1. Buton cu toartă de bronz pe bazin (fig. 15 A, 1)³; 2. Mărgică fragmentară; 3. Fusaioală fragmentară bitronconică de lut, găsită în pământul de umplutură (fig. 15 A, 3).

Mormântul 35. Înhumăție. Adâncimea 1 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa neprecizată. Din scheletul unui copil s-au păstrat câteva fragmente din craniu și coaste. Fără inventar.

Mormântul 36. Înhumăție. Adâncimea 1,15 m. Orientare NV (cap) — SE (picioare). Groapa nesecizată. Scheletul se afla în poziția întinsă pe spate, cu mâna dreaptă pe torace și cea stângă pe bazin (fig. 15 B). Inventar: 1. Cană din pastă fină cenușie, lucrată la roată, cu toarta din bandă lată, nervură pe umăr și fundul ușor concav (fig. 15 B, 1); 2. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul inelar (fig. 15 B, 2); 3. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul inelar (fig. 16 A, 3).

Mormântul 37. Înhumăție. Adâncimea 1,20 m. Orientare V (cap) — E (picioare). Groapa nesecizată. Scheletul se afla în poziție întinsă pe spate, cu mâinile pe lângă corp. Fără inventar.

Mormântul 38. Înhumăție. Adâncimea 1,40 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa nesecizată. Scheletul nu a fost descris în jurnalul de șantier și nici planul nu s-a păstrat. Inventar: 1. Cercel; 2. Oală lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, cu fundul plat profilat (fig. 16 B, 2); 3. Cană din pastă fină cenușie, lucrată la roată, cu toartă circulară în secțiune, nervură în relief pe umăr și fund plat profilat (fig. 16 B, 1).

Mormântul 39. Înhumăție. Adâncimea 1,05 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Din schelet s-au păstrat doar câteva fragmente de oase. Inventar: 1. Oală din pastă zgrunțuroasă, lucrată la roată, cu fundul plat (fig. 16 C, 1); 2. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe gât și fundul plat (fig. 16 C, 2).

Mormântul 40. Înhumăție. Adâncimea 0,94 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa nesecizată. Scheletul se afla în poziție întinsă, pe spate, cu mâinile pe lângă corp și deteriorat în zona toracelui (fig. 17 A). Inventar: 1. Fibulă, găsită pe umărul drept; 2. Vas din pastă grosolană, aflat între femure; 3. Vas de dimensiuni mari, lucrat la roată, din pastă friabilă cu mult nisip, descoperit lângă tibia stângă.

Mormântul 41. Înhumăție. Adâncimea 0,90 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa nesecizată. Scheletul nu a fost descris și nici nu s-a păstrat planul mormântului. Inventar: 1—8. Oale de mici dimensiuni din pastă fină cenușie, lucrate la roată.

Mormântul 42. Înhumăție. Adâncimea 0,70 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. S-au găsit doar câteva fragmente din craniul unui copil. Fără inventar.

Mormântul 43. Înhumăție. Adâncimea 1,10 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. S-au păstrat doar câteva

³ Butoni sau butoni-aplică cu toartă se foloseau în bronzul târziu și în Hallstatt; v. M. Petrescu — Dimbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977, p. 64, pl. 55/2; p. 52, pl. 22/15; p. 77—78, pl. 88/17; p. 95—

97, pl. 160/15; p. 114—117, pl. 248/28. Este evident că butonul găsit pe bazinul înhumatului din M. 34 a fost reutilizat ca o cataramă.

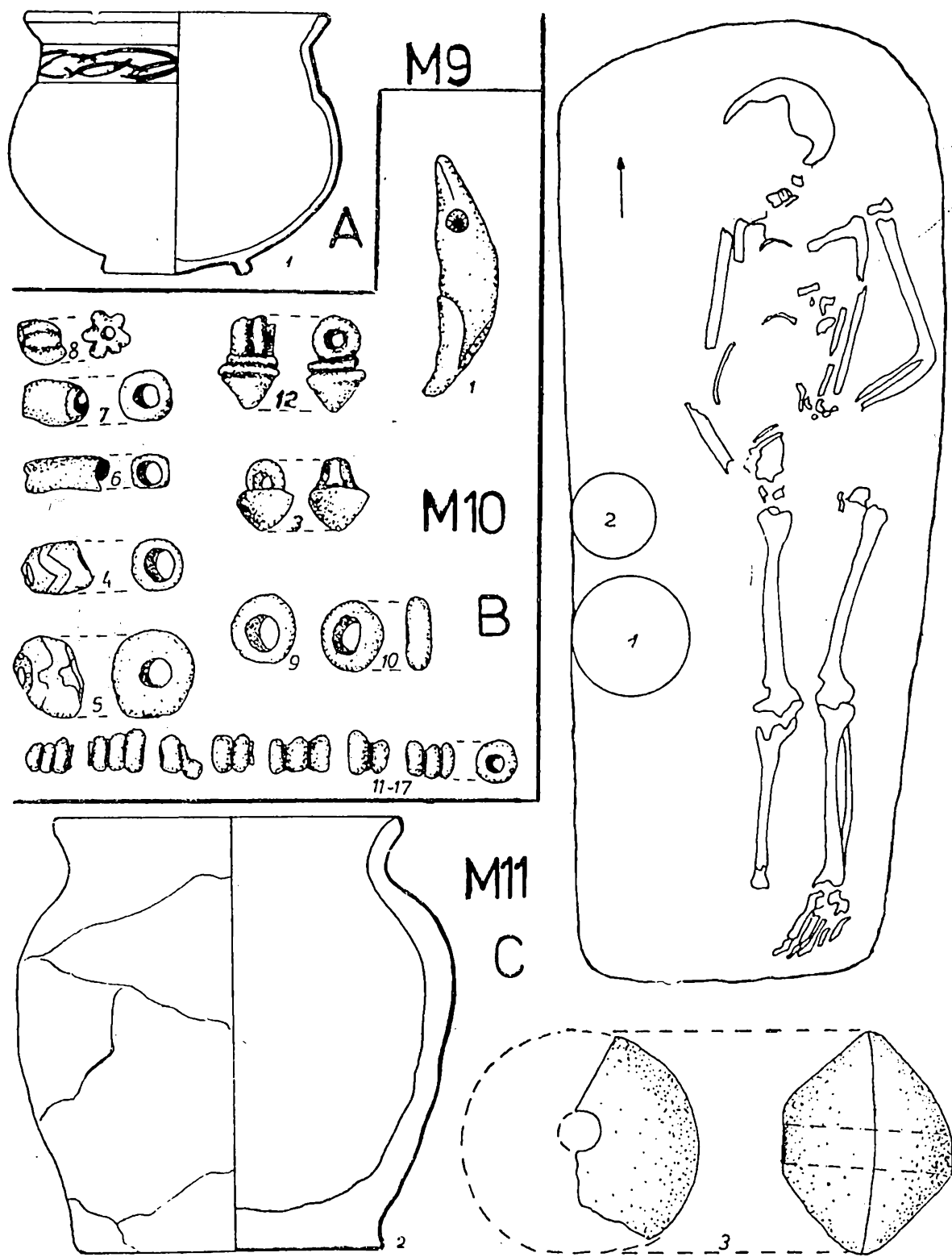

Fig. 4. Hănești. Mormintele 9 (A), 10 (B) și 11 (C).

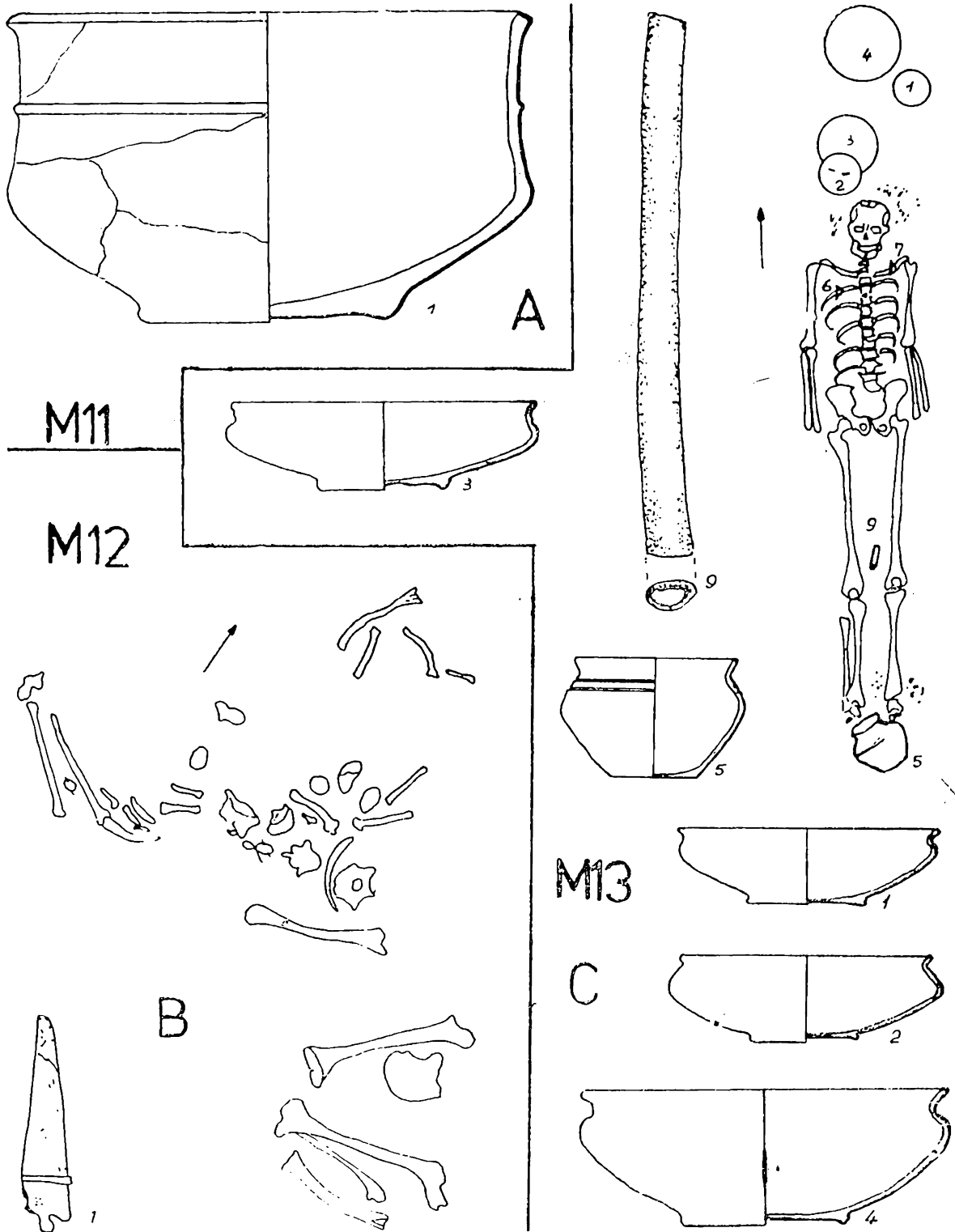

Fig. 5. Hănești. Mormintele 11 (A), 12 (B) și 13 (C).

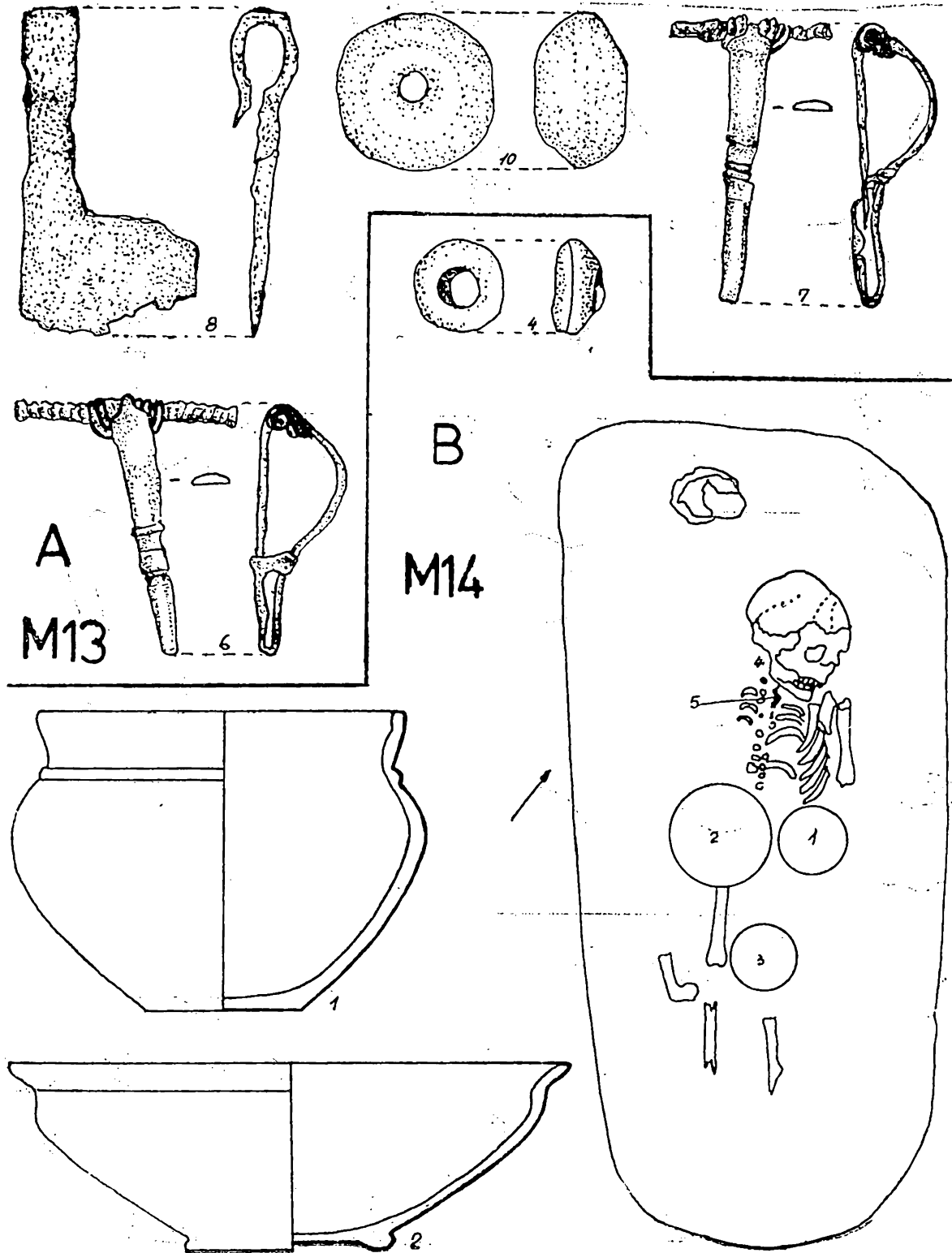

Fig. 6. Hănești. Mormintele 13 (A) și 14 (B).

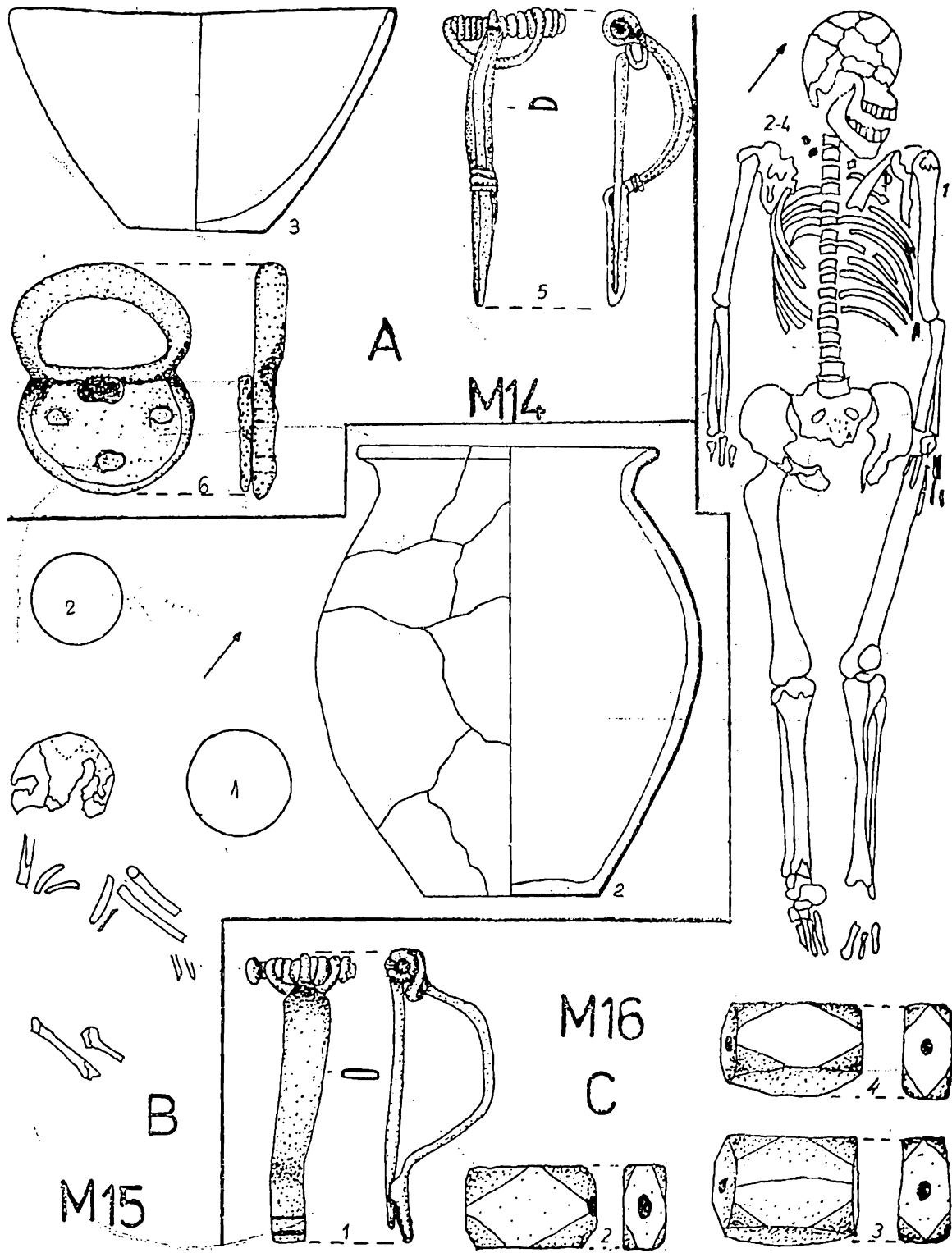

Fig. 7. Hănești. Mormintele 14 (A), 15 (B) și 16 (C).

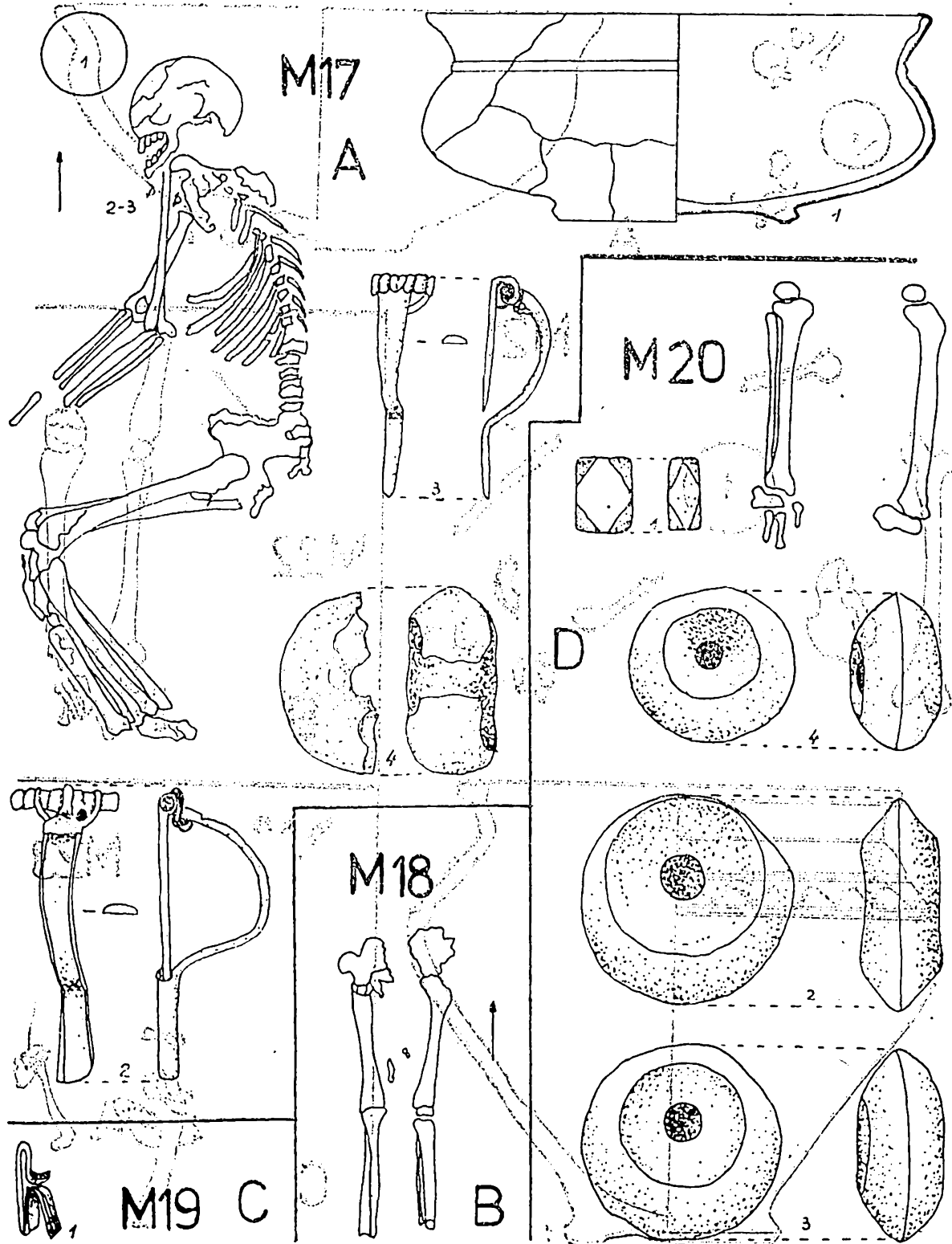

Fig. 82. Hănești, Mormintele 17 (A), 18 (B), 19 (C), și 20 (D).

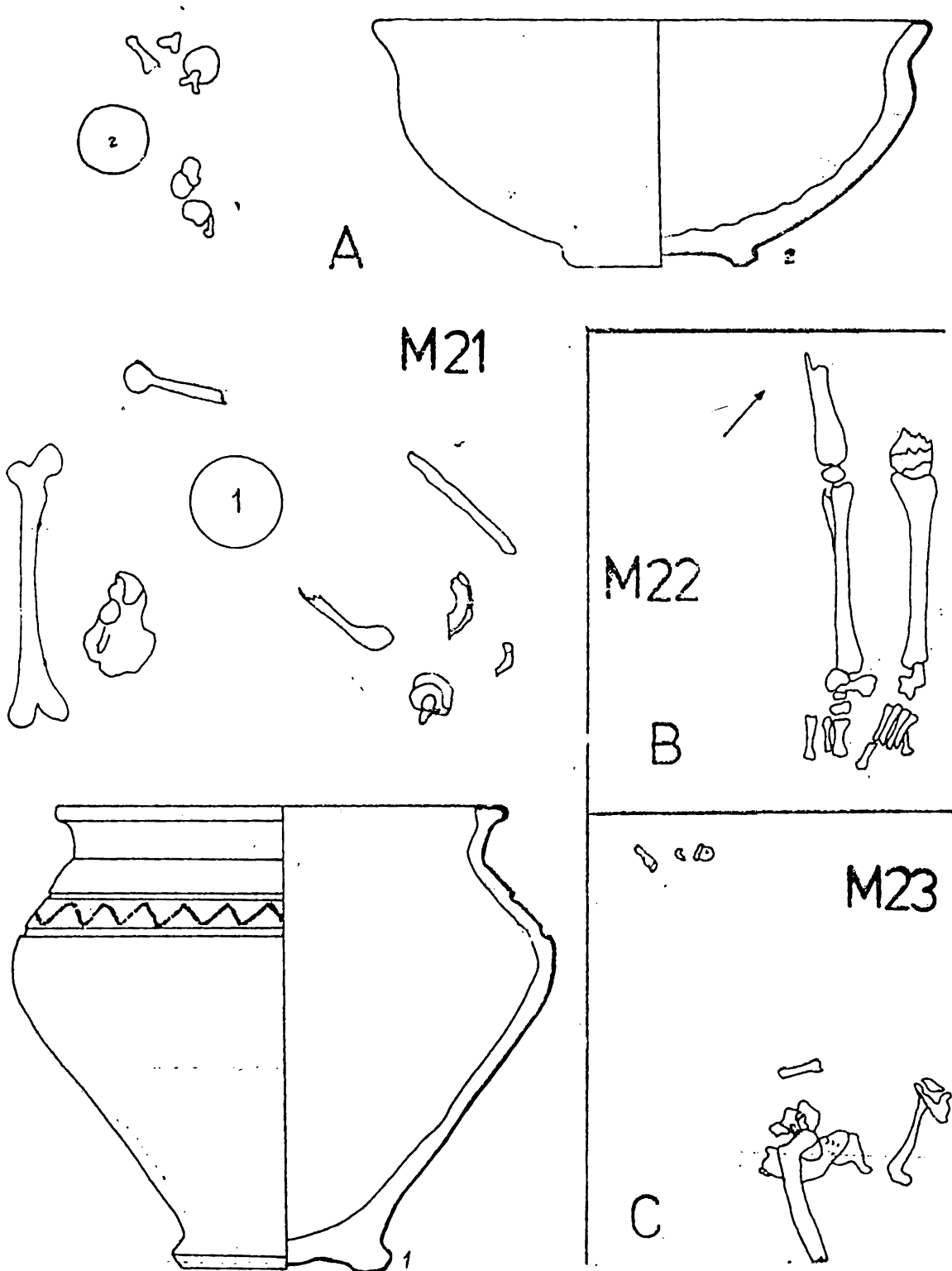

Fig. 9. Hănești. Mormintele 21 (A), 22 (B) și 23 (C).

fragmente din craniul unui copil (fig. 17 B). Inventar : 1. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe gât și fundul inelar (fig. 17 B, 1).

Mormântul 44. Înhumăție. Adâncimea 1 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa nesesisată. S-au găsit doar câteva fragmente de oase de copil (fig. 17 C). Inventar : 1. Oală lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, cu două caneluri pe umăr și fund plat profilat (fig. 18 A, 1); 2. Oală lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, cu fundul plat profilat (fig. 17 C, 2); 3. Oală lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, cu o canelură pe umăr și fund plat (fig. 17 C, 3); 4. Oală bitronconică lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, cu fundul plat profilat (fig. 17 C, 4); 5. Oală lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, cu două caneluri pe umăr și fund plat (fig. 17 C, 5); 6. Oală din pastă fină cenușie, lucrată la roată, cu două praguri pe umăr și fund inelar (fig. 17 C, 6).

Mormântul 45. Înhumăție. Adâncimea 1,40 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Din schelet s-au păstrat doar câteva fragmente de oase, total răvășite (fig. 18 B). Inventar : 1. Cuțit fragmentar de fier (fig. 18 B, 2); 2. Oală din pastă fină cenușie, lucrată la roată, cu fundul inelar (fig. 18 B, 1).

Mormântul 46. Înhumăție. Adâncimea 1,25 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa nesesisată. Scheletul se afla așezat pe partea dreaptă, cu mâna stângă pe bazin și cea dreaptă pe lângă corp și picioarele îndoite (fig. 18 C). Fără inventar.

Mormântul 47. Înhumăție. Adâncimea 2,25 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Din schelet s-au păstrat doar câteva fragmente de oase (fig. 19 A). Fără inventar.

Mormântul 48. Incinerăție. Adâncimea 0,45 m. Deranjat de M. 21, în umplutura căruia se găsea. Câteva oase incinerate se găseau în jurul urnei. Inventar : 1. Mărgică de sticlă albastră, găsită lângă urnă; 2. Oală din pastă grosolană, lucrată cu mâna, fund plat, folosită ca urnă (fig. 19 B, 1).

Mormântul 49. Înhumăție. Adâncimea 1,50 m. Orientare NV (cap) — SE (picioare). Groapa rectangulară cu colțuri rotunjite. Scheletul puternic deranjat, parțial găsit la —0,40 m iar restul între 1,10 și 1,50 m adâncime (fig. 19 C). Fără inventar.

Mormântul 50. Înhumăție. Adâncimea și forma gropii neprecizate. Orientare N (cap) — S (picioare). Scheletul puternic răscolit, cu craniul deplasat în zona picioarelor (fig. 19 D). Inventar : 1. Pieptene lucrat din trei rânduri de plăci prinse cu nituri de bronz (fig. 20 A, 1).

Mormântul 51. Înhumăție. Adâncimea 0,60 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Scheletul era puternic deranjat (fig. 20 B). Fără inventar.

Mormântul 52. Înhumăție. Adâncimea 0,80 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa nesesisată. Scheletul lipsește, cu excepția unui fragment de craniu (fig. 20 C). Inventar : 1. Ac de cusut de bronz (fig. 20 C, 4); 2—4. Vase de lut.

Mormântul 53. Înhumăție. Adâncimea 0,50 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Din schelet s-a păstrat doar un fragment de os (fig. 20 D). Inventar : Vas. După desenul mormântului pare a fi un castron lucrat la roată din pastă fină cenușie.

Mormântul 54. Înhumăție. Adâncimea 1 m. Orientarea V (cap) — E (picioare). Groapa neprecizată. Scheletul, distrus în zona toracelui, era în poziția întinsă pe spate, cu mâinile pe lângă corp (fig. 20 E). Inventar : 1. Fibulă de argint cu buton pe corp (Bügelknopffibel) (fig. 21 A, 2); 2—4. Trei mărgelile de carneol polifacetate (fig. 20 E, 6—8); 5. Mărgică discoidală de sticlă albastră (fig. 20 E, 9); 6. Mărgică sferoidală aplatizată de sticlă albastră (fig. 20 E, 10); 7—27. Douăzeci și una mărgelile discoidale mici de sticlă albă, unele îngemănate (fig. 20 E, 11—31); 28. Fragment dintr-un pandantiv prismatic de os cu decor de cercuri concentrice incizate (fig. 21 A, 5); 29. Scoică marină Murex (fig. 21 A, 3); 30. Cană din pastă fină cenușie, lucrată la roată cu fundul plat, găsită la —0,40 m, în umplutura gropii (fig. 21 A, 1).

Mormântul 55. Înhumăție. Adâncimea 0,40 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Scheletul a fost puternic răvășit, lipsind din el și o mare parte din oase (fig. 21 B). Inventar : Fibulă.

Mormântul 56. Înhumăție. Adâncimea 0,40 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Scheletul era puternic răvășit,

lipsind din el cea mai mare parte din oase (fig. 21 C). Inventar : fragment de fibulă descoperit în umplutura gropii, la —0,25 m.

Mormântul 57. Înhumăție. Adâncimea 0,40 m. Toate celelalte detalii și planul mormântului lipsesc. Inventar : 1. Cană. Între vasele fără marcaj de la Hănești se afla și o cană întreagă, lucrată la roată din pastă fină cenușie (fig. 25, 2), care ar putea aparține mormântului 57.

Mormântul 58. Înhumăție. Adâncimea, forma gropii și orientarea neprecizate. Din schelet s-a păstrat doar craniul. Inventarul : 1. Fragmente dintr-o fibulă de bronz; 2. Fragmente minuscule de la mai multe mărgelile de sticlă albastră.

Mormântul 59. Înhumăție. Adâncimea 1,20 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. Din schelet s-au păstrat doar câteva fragmente de craniu (fig. 21 D). Fără inventar.

Mormântul 60. Înhumăție. Adâncimea 1,15 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa nesesisată. Scheletul se afla pe partea dreaptă, cu genunchii îndoii, era deranjat în zona toracelui și a bazinului, având lipsă o parte din oase (fig. 21 E). Inventar : 1—2. Două cataramă, descoperite în zona picioarelor. Asupra lor nu se mai fac alte precizări. Între obiectele fără marcaj de la Hănești se află și două cataramă de bronz cu veriga ovală, care ar putea proveni tocmai din acest mormânt (fig. 28, 36—37); 3. Mărgică inelară de sticlă neagră (fig. 21 E, 7); 4. Mărgică tubulară de sticlă albastră (fig. 21 E, 8); 5. Mărgică inelară de os (fig. 21 E, 9); 6. Castron din pastă fină, cenușie, lucrat la roată; 7. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată; 8. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată; 9. Oală din pastă grosolană, lucrată cu mâna.⁴

Mormântul 61. Înhumăție. Adâncimea 0,40 m. Orientare NE (cap) — SV (picioare). Groapa nesesisată. Scheletul aflat în poziție chirchită, pe partea dreaptă, parțial distrus (fig. 22 A). Fără inventar.

Mormântul 62. Înhumăție. Adâncimea și forma gropii neprecizate. Orientare NNV 340° (cap) — SSE 160° (picioare). Scheletul era total răvășit, lipsind din el multe oase (fig. 22 B). Inventar : 1. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat, găsită în umplutura gropii (fig. 22 B, 1).

Mormântul 63. Înhumăție. Adâncimea 0,75 m. Orientarea și forma gropii neprecizate. S-au păstrat numai fragmente din craniu (fig. 22 C). Inventar : 1—3. Vase de lut.

Mormântul 64. Înhumăție. Adâncimea și forma gropii neprecizate. Orientare NNV 340° (cap) — SSE 160° (picioare). Scheletul se afla în poziție întinsă pe spate, cu mâinile pe lângă corp, craniul lipsește (fig. 22 D). Inventar : 1. Cuțit de fier, găsit în umplutura mormântului (fig. 22 D, 1).

Mormântul 65. Înhumăție. Adâncimea și forma gropii neprecizate. Orientare NNV 340° (cap) — SSE 160° (picioare). Scheletul, deranjat în parte și cu unele oase lipsă, se afla în poziție întinsă pe spate (fig. 23 A). Inventar : 1. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat, găsită în umplutura mormântului (fig. 23 A, 1); 2. Mărgică bitronconică de sticlă maro (fig. 23 A, 2); 3—17. Mărgelile de sticlă verde, unele îngemănate (fig. 23 A, 3—17).

Mormântul 66. Înhumăție. Adâncimea 1,60 m. Orientarea NE (cap) — SV (picioare). Groapa nesesisată. Scheletul era total răvășit, având lipsă unele oase (fig. 23 B). Inventar : 1. Fragment ceramic.

Mormântul 67. Înhumăție. Adâncimea 2,20 m. Orientare NNE 20° (cap) — SSV 200° (picioare). Groapa rectangulară, cu colțuri rotunjite. Mormântul pare să nu fi fost cercetat în întregime. Din schelet s-au păstrat doar câteva fragmente (fig. 24 A). Fără inventar.

Mormântul 68. Înhumăție. Adâncimea 0,60 m. Orientare NNE 20° (cap) — SSV 200° (picioare). Groapa nesesisată. Scheletul se afla în poziția pe spate, cu mâna dreaptă pe bazin și cea stângă pe lângă corp (fig. 24 B). Fără inventar.

Mormântul 69. Înhumăție. Adâncimea 0,90 m. Orientare N (cap) — S (picioare). Groapa nesesisată. Schelet de copil, din care s-a păstrat doar craniul (fig. 24 C). Inventar : 1. Oală lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, cu fundul plat, având incizate pe fund două linii întretăiate (fig. 24 B, 1); 2. Oală din pastă zgrunțuroasă lucrată la roată, cu o nervură în relief pe gât și fund plat (fig. 24 B, 2).

⁴ Vasele au fost identificate după o fotografie a mormântului.

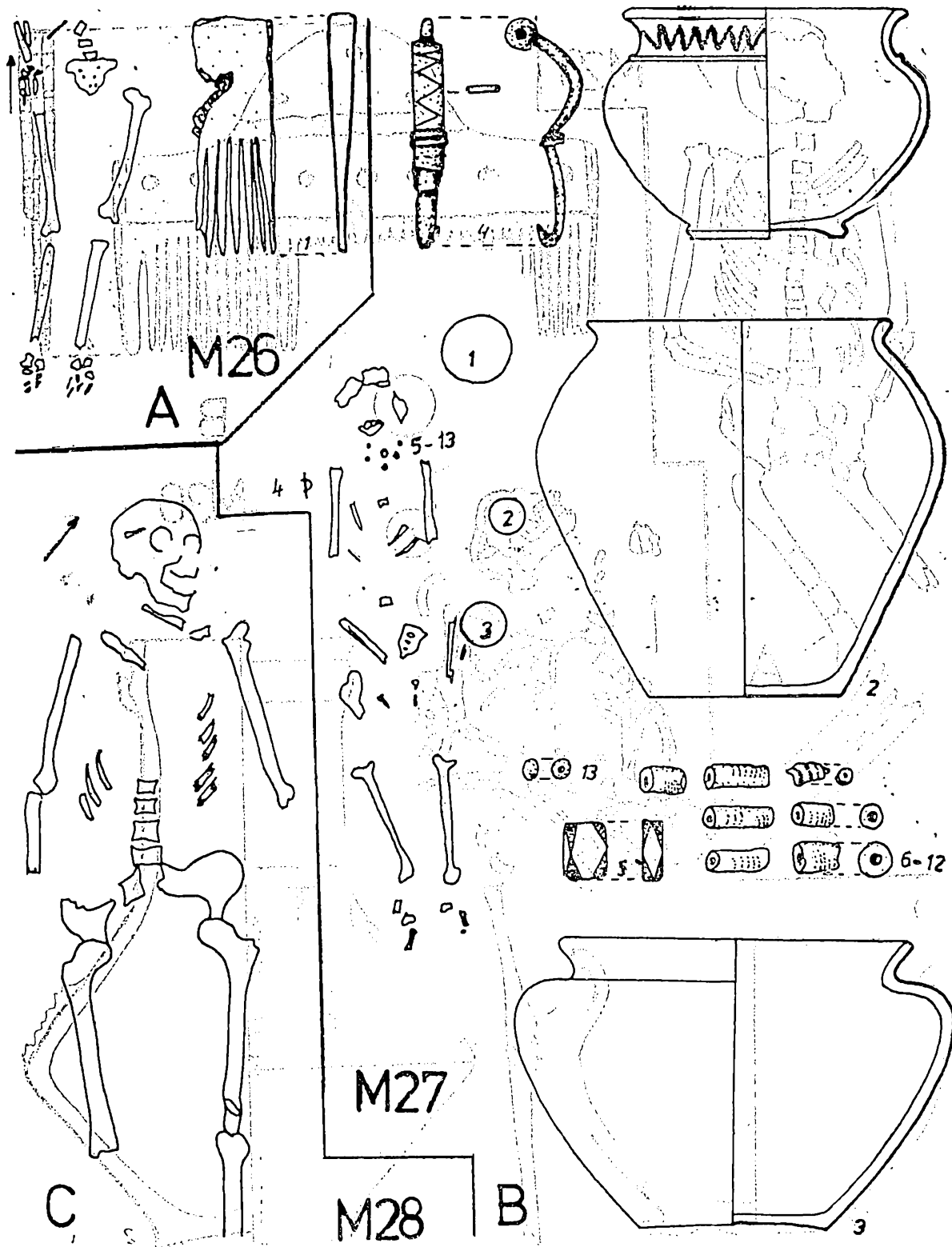

Fig. 11. Hănești: Mormintele 26 (A), 27 (B) și 28 (C).

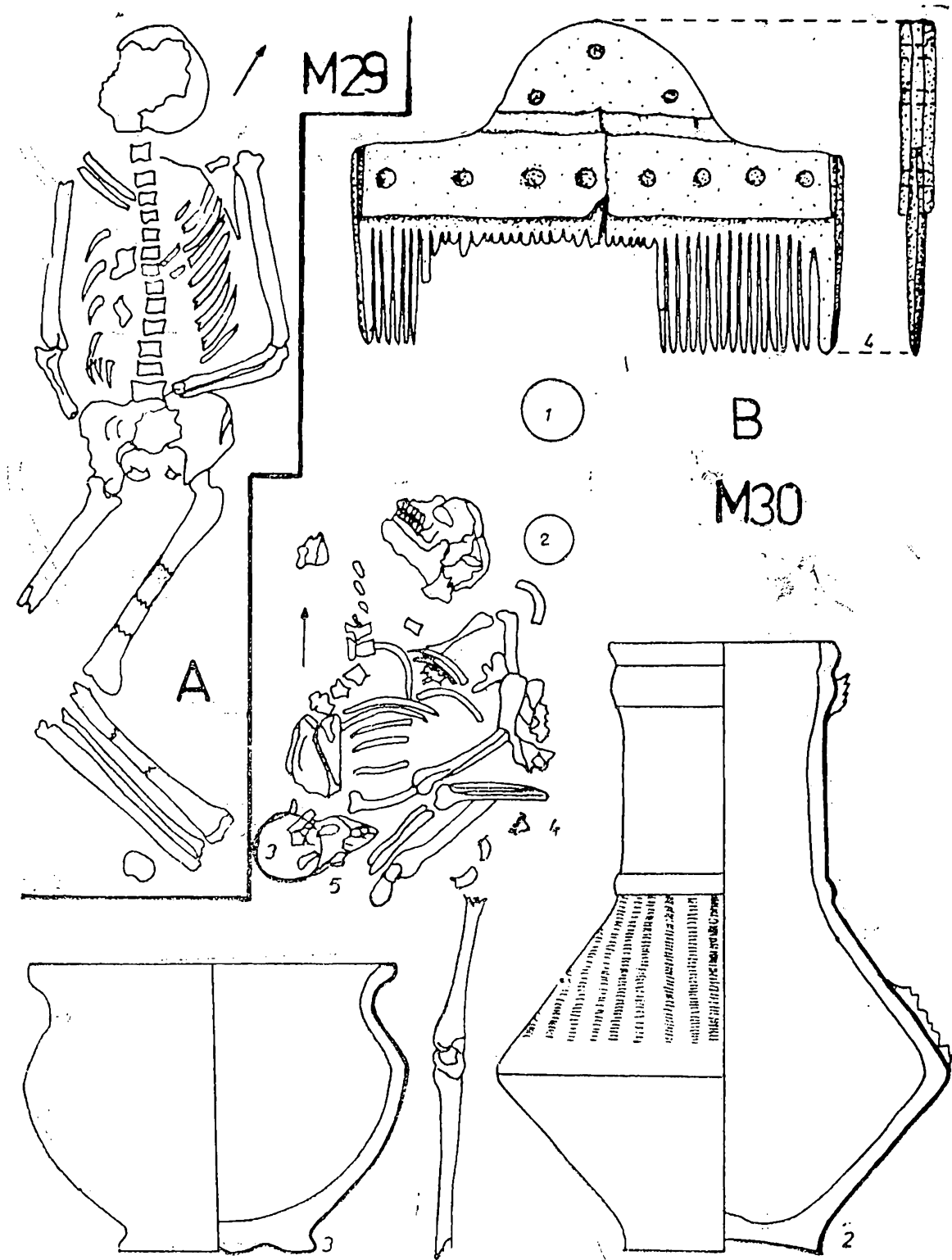

Fig. 12. Hănești. Mormintele 29 (A) și 30 (B).

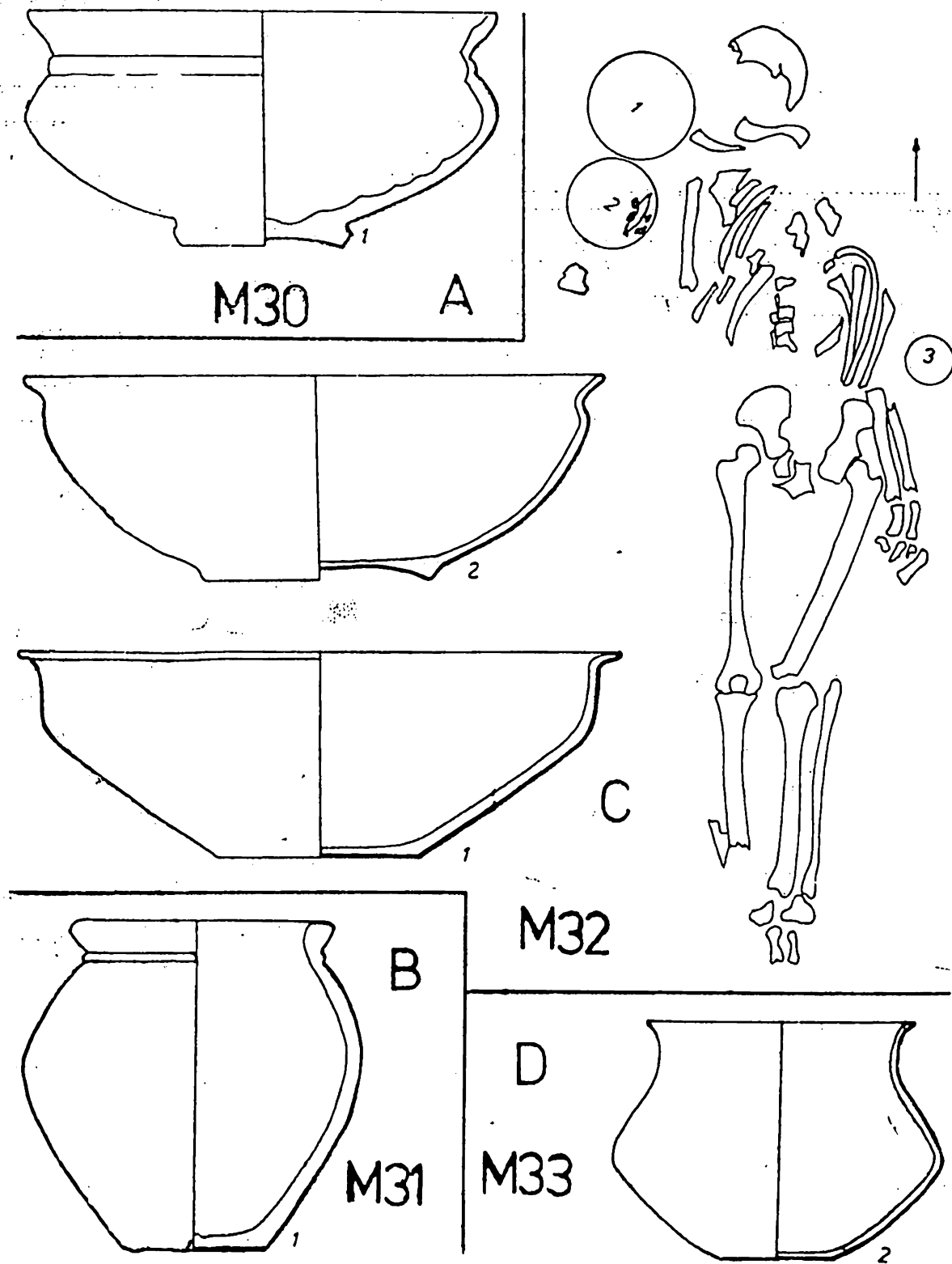

Fig. 13. Hănești. Mormintele 30 (A), 31 (B), 32 (C) și 33 (D).

Mormântul 70. Înhumăție. Adâncimea 0,65 m. Orientare NNE 10° (cap) — SSV 190° (picioare). Groapa nesesizată. Scheletul se afla în poziție pe spate, cu mâinile pe lângă corp (fig. 23 C). Inventar: 1. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat, găsită pe umărul stâng (fig. 23 C, 1); 2—14. Treisprezece mărgelile de sticlă albastră, discoidale (fig. 23 C, 2—14); 15. Mărgică de carneol polifațetată (fig. 23 C, 15).

Unele materiale din necropola de la Hănești nu mai păstrează marcajul indicând contextul în care au fost descoperite. Acestea sunt următoarele:

1. Resortul de bronz al unei fibule (fig. 28, 24).
2. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat și corpul din bandă lată de 9 mm (fig. 27, 5).
3. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat (fig. 27, 26).
4. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat, cu capetele prelungite ale resortului lipsă (fig. 28, 27).
5. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat, având resortul lipsă (fig. 28, 28).
6. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat, dar cu resortul și acul lipsă (fig. 28, 29).
7. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat și placă triunghiulară (fig. 28, 30).
8. Resturi dintr-o fibulă de bronz cu resort dublu (fig. 28, 31).
9. Fragment de fibulă de bronz cu corpul puternic profilat (kräftig/profilierter Fibel) (fig. 28, 32).
10. Fragment din corpul unei fibule de bronz (fig. 28, 33).
11. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat și placă triunghiulară, având resortul și acul lipsă (fig. 28, 34).
12. Fibulă de bronz cu piciorul înfășurat (fig. 28, 35).
13. Fibulă de bronz cu buton pe corp, cu picior triunghiular decorat cu două șiruri de triunghiuri executate prin ștanțare (fig. 30, 13).
14. Fibulă de bronz cu buton pe corp, cu picior triunghiular decorat cu două șiruri de triunghiuri executate prin ștanțare (fig. 30, 14).
15. Cataramă de bronz cu veriga ovală, provenind probabil din mormântul 60 (fig. 28, 36).
16. Cataramă de bronz cu veriga ovală, provenind probabil din mormântul 60 (fig. 28, 37).
17. Cuțitaș de toaletă de bronz, decorat pe ambele fețe cu câte un șir de triunghiuri executate prin ștanțare (fig. 28, 38).
18. Garnitură din tablă de bronz (fig. 28, 39).
19. Verigă masivă de bronz (fig. 28, 40).
20. Vârf de săgeată de bronz (fig. 29, 41).
21. Vârf de săgeată de bronz (fig. 29, 42).
22. Vârf de săgeată de bronz (fig. 29, 43).
23. Fragment dintr-un obiect din sârmă de bronz (fig. 29, 44).
24. Fragment dintr-un obiect din sârmă de bronz (fig. 29, 45).
25. Pieptenc de os cu trei rânduri de plăci prinse cu nituri de bronz (fig. 29, 46).
26. Fragment dintr-un pieptenc de os (fig. 29, 47).
- 27—34. Colier format din:
 27. Mărgică de sticlă neagră cu o bandă lată aurită, pe mijloc, încadrată între două linii roz (fig. 29, 48).
 28. Mărgică mare de carneol polifațetată (fig. 29, 49).
 29. Mărgică mică de carneol polifațetată (fig. 29, 50).
 30. Mărgică sferoidală aplatizată de sticlă oliv (fig. 29, 51).
 31. Mărgică de carneol polifațetată (fig. 29, 52).
 32. Mărgică discoidală de sticlă albastră (fig. 29, 53).
 33. Mărgică înelară de sticlă albicioasă (fig. 29, 54).
 34. Mărgică sferoidală de os (fig. 29, 55).
- 35—39. Colier format din: (C) CC B, (C) CC, (B) CC (L) CC buziarucii spre anterior și fundul plat (fig. 27, 23).

35. Mărgică de sticlă verzuie (fig. 29, 56).

36—39. Patru mărgelile tubulare de coral (fig. 29, 57—60).

40—56. Colier format din 17 mărgelile de sticlă neagră îngemănate (fig. 29, 61—77).

57—72. Colier format din:

57—58. Două mărgelile de sticlă neagră cu decor galben (fig. 29, 78—79).

59—62. Patru mărgelile de sticlă albastră și una transparentă cu nuanțe verzui (fig. 29, 80—83).

63. Mărgică de rocă verde (fig. 29, 84).

64. Mărgică de sticlă albastră (fig. 29, 85).

65. Mărgică tubulară de sticlă verzuie (fig. 29, 86).

66. Mărgică de sticlă neagră cu decor galben (fig. 29, 87).

67—72. Șase mărgelile înelare de sticlă albastră (fig. 29, 88—93).

73. Fusaiolă bitronconică de lut (fig. 30, 94).

74. Fusaiolă bitronconică de lut (fig. 30, 95).

75. Fusaiolă bitronconică de lut cu canceluri oblice (fig. 30, 96).

76. Fusaiolă bitronconică de lut (fig. 30, 97).

77. Fragment de fusaiolă bitronconică de lut (fig. 30, 98).

78. Fusaiolă bitronconică de lut (fig. 30, 99).

79. Lamă de silex retusată, probabil din paleoliticul superior (fig. 30, 100).

80. Lamă de silex cu retușe de utilizare din paleoliticul superior (fig. 30, 101).

81. Oală din pastă fină cenușie, lucrată la roată, cu fundul înelar (fig. 25, 1).

82. Cană din pastă fină cenușie, lucrată la roată, cu nervură în relief pe umăr, toarta din bandă lată și fund plat (fig. 25, 2), provenind probabil din mormântul 57.

83. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe umăr și fund plat (fig. 25, 3).

84. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe umăr și fund înelar (fig. 25, 4).

85. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe umăr și fund plat profilat (fig. 25, 5).

86. Castron înalt din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu nervură în relief pe umăr și fund înelar (fig. 25, 6).

87. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu prag pe umăr și fund înelar (fig. 25, 7).

88. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fund înelar (fig. 25, 8).

89. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată și cu fundul plat (fig. 24, 9).

90. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată cu fundul înelar (fig. 26, 10).

91. Castron bitronconic înalt din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul plat și profilat (fig. 26, 11).

92. Castron înalt din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul înelar (fig. 26, 12).

93. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul înelar (fig. 26, 13).

94. Castron din pastă fină cenușie, lucrat la roată, cu fundul înelar (fig. 26, 14).

95. Oală din pastă zgrunțuroasă, lucrată la roată, cu fundul plat (sc. 1; 8; fig. 26, 15).

96. Oală din pastă zgrunțuroasă, lucrată la roată, cu două canceluri pe umăr și fund plat (fig. 26, 16).

97. Oală din pastă zgrunțuroasă lucrată la roată cu fundul plat (fig. 27, 17).

98. Oală din pastă zgrunțuroasă, lucrată la roată, cu trei canceluri pe umăr și fundul plat, profilat (fig. 27, 18).

99. Vas tronconic din pastă zgrunțuroasă, lucrat la roată, cu fundul plat (fig. 27, 19).

100. Fragmente dintr-o oală din pastă zgrunțuroasă lucrată la roată, cu fundul înelar (fig. 26, 20).

101. Oală din pastă grosolană, lucrată cu mâna, cu fundul plat și profilat (fig. 24, 21).

102. Oală din pastă grosolană, lucrată cu mâna și cu fundul plat (fig. 27, 22).

103. Oală din pastă grosolană, lucrată cu mâna, cu fundul plat și profilat (fig. 24, 21).

104. Oală din pastă grosolană, lucrată cu mâna și cu fundul plat (fig. 27, 22).

105. Oală din pastă grosolană, lucrată cu mâna, cu fundul plat și profilat (fig. 24, 21).

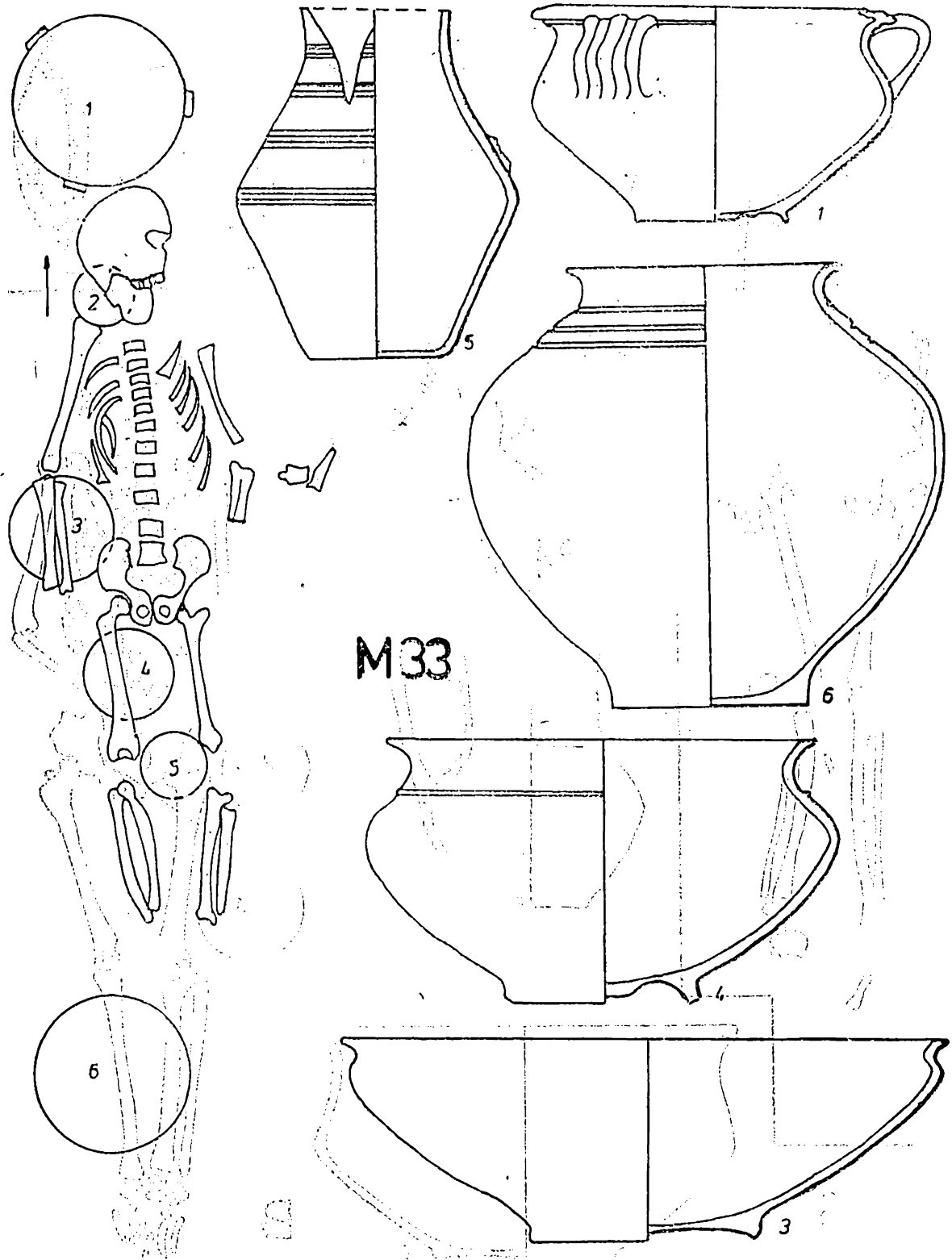

Fig. 14. Hănești: Mormântul 33, plan și detalii

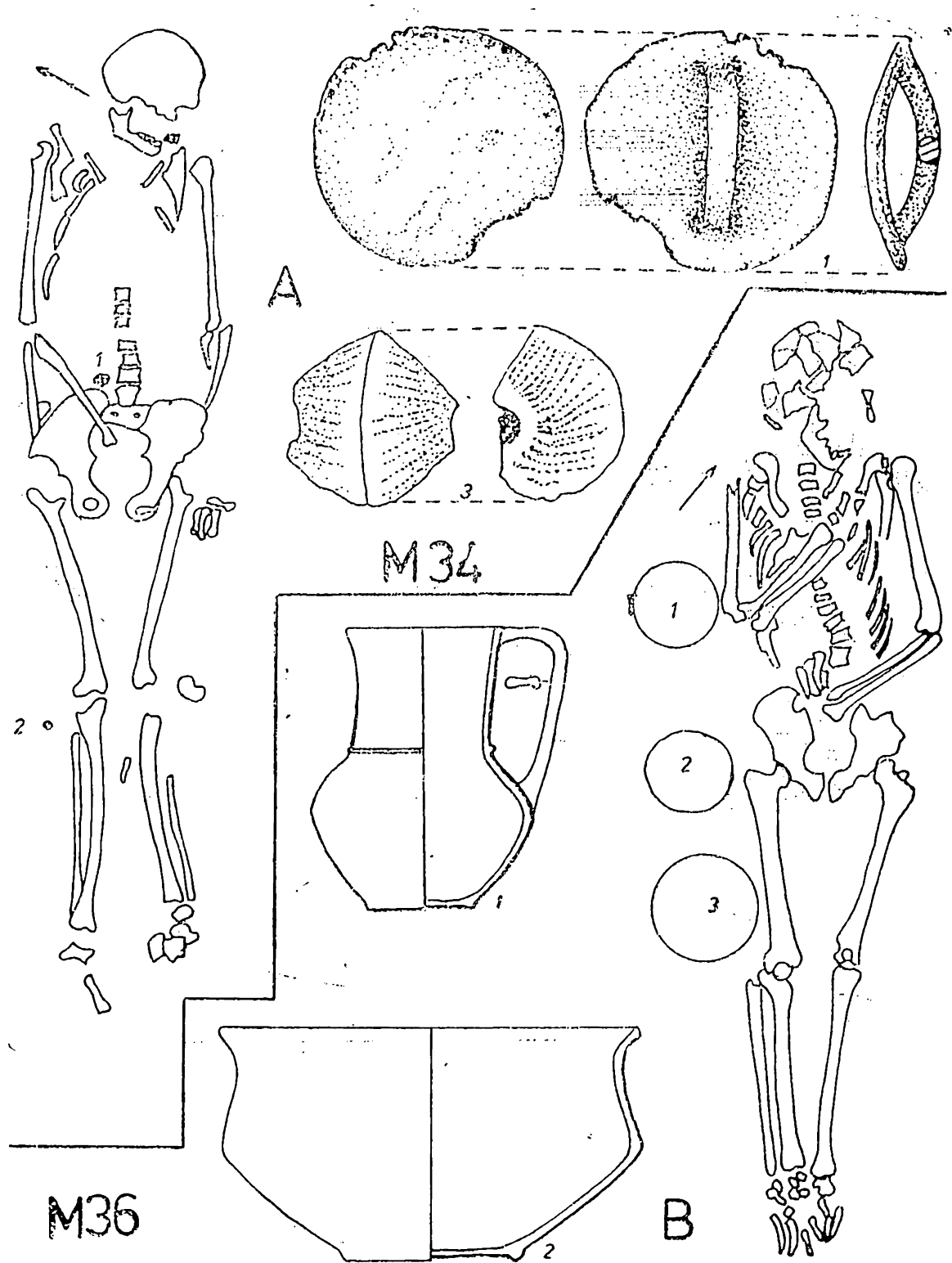

Fig. 15. Hănești. Mormintele 34 (A) și 36 (B).

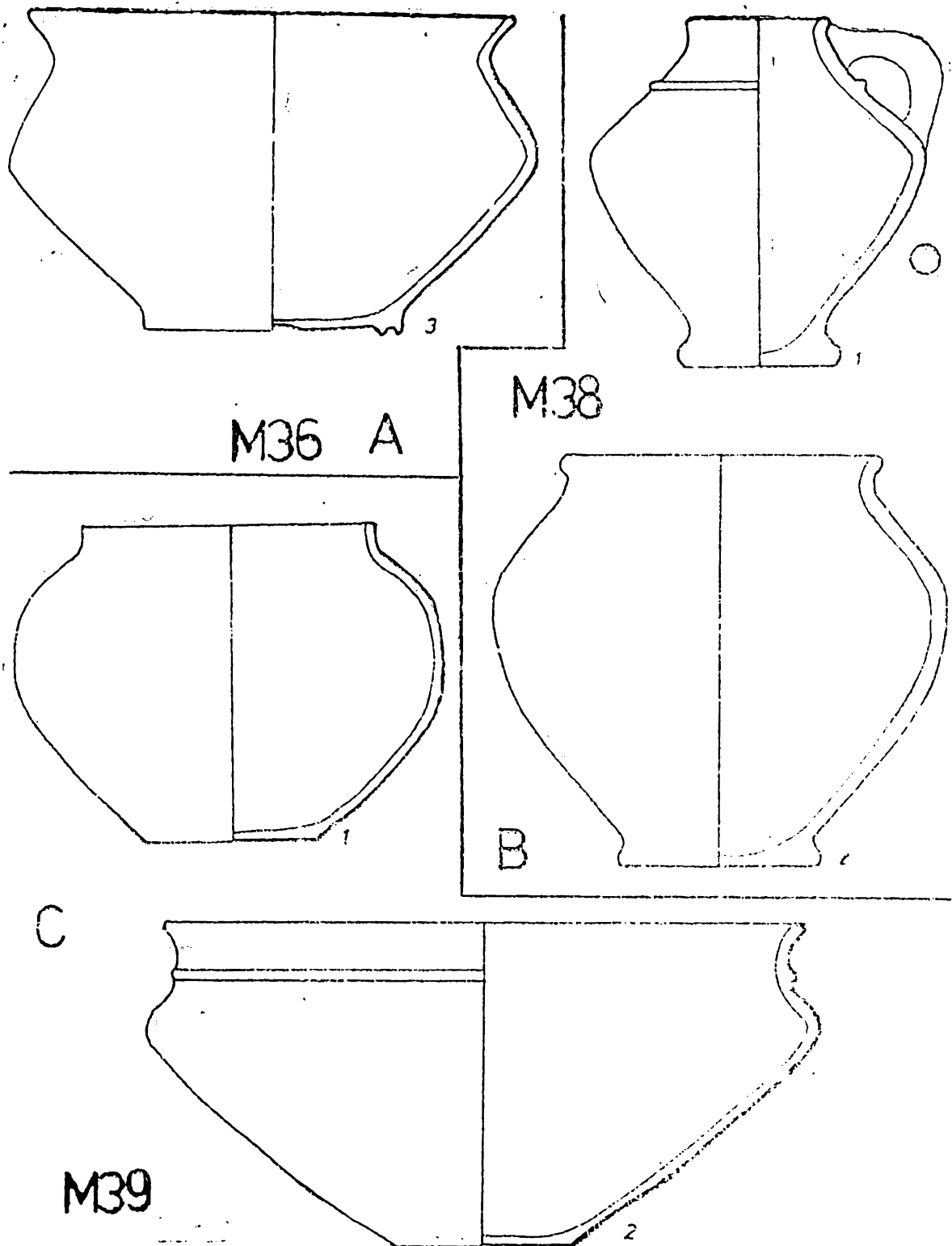

Fig. 16. Hănești. Mormintele 36 (A), 38 (B) și 39 (C).

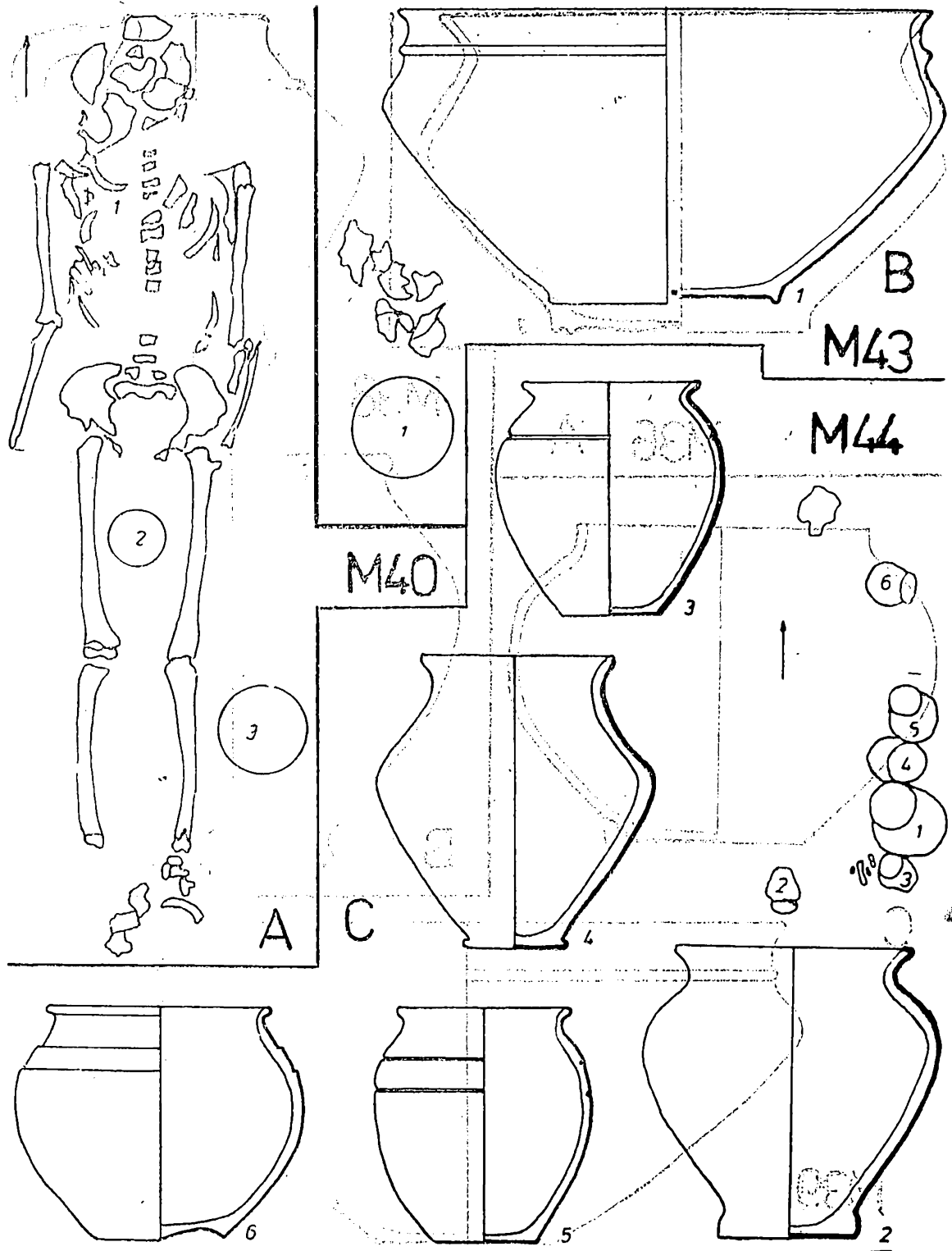

Fig. 17: Hăneștii: Mormintele A0 (A), M3 (B) și M4 (C). 2: 17

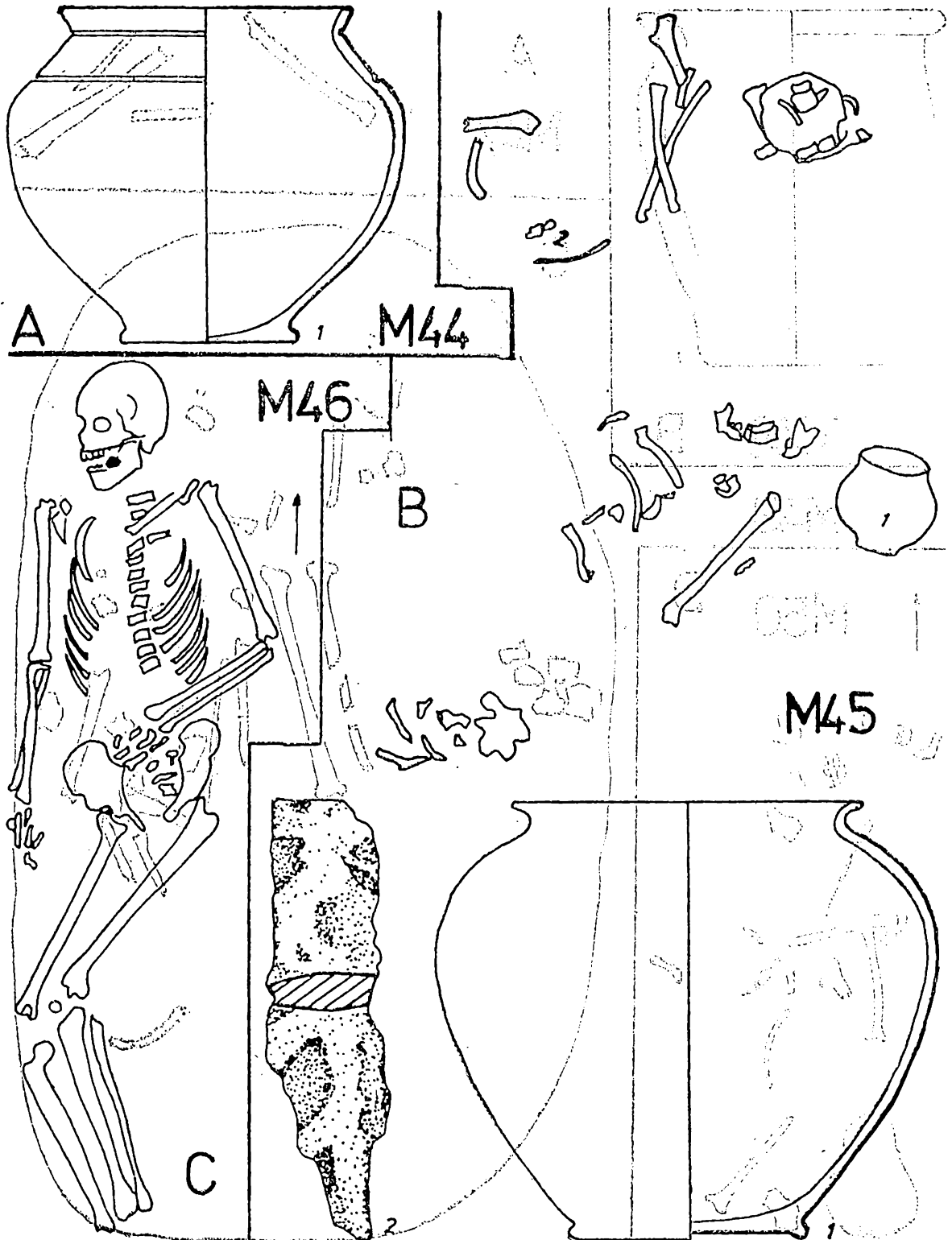

Fig. 18. Hănești: Mormintele 44 (A), 45 (B) și 46 (C).

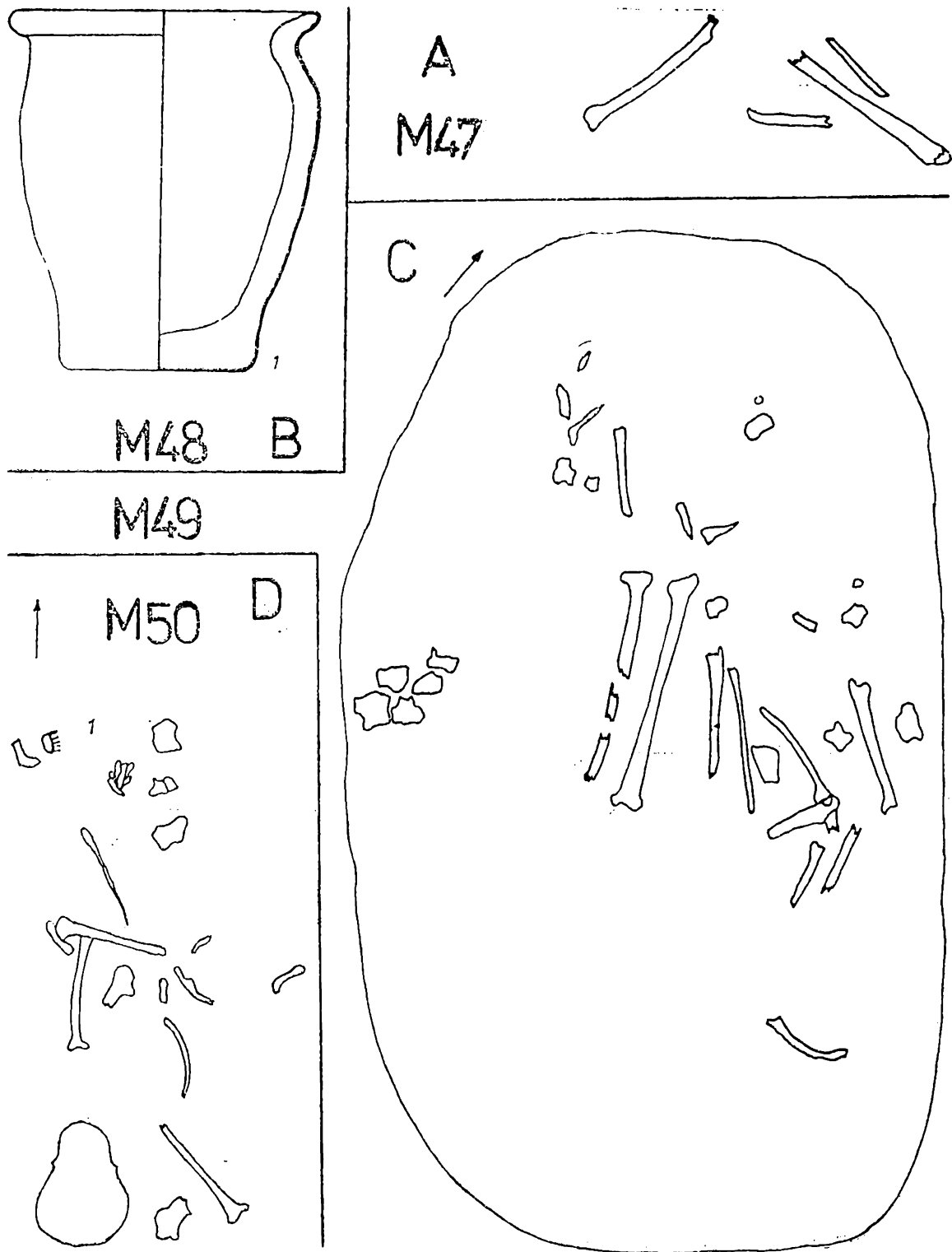

Fig. 19. Hănești. Mormintele 47 (A), 48 (B), 49 (C) și 50 (D).

★

Săpăturile de la Hănești au dus la descoperirea a 70 de morminte, dintre care două de incinerare (M. 31 și M. 48) și 68 de înhumare. Urnele de la cele două morminte de incinerare au fost găsite în pământul de umplură al mormântului de înhumare nr. 21, la adâncimea de 1,20 m, respectiv la 0,45 m. Prima urnă păstra încă în interior oasele incinerate și era lucrată la roată dintr-o pastă zgrunțuroasă. A doua urnă, având oasele risipite în jur, era lucrată cu mâna dintr-o pastă grosieră. Este evident că amândouă mormintele au fost deranjate prin săparea gropii M. 21, fiind azvârlite apoi în groapă, odată cu pământul de umplură. Numărul mormintelor de incinerare a fost însă mult mai mare, întrucât în strat au fost găsite cenușă și oase calcinate risipite, reprezentând resturi de morminte distruse de lucrările agricole.

Mormintele de înhumare erau în majoritate orientate pe direcția N (cap) — S (picioare), cu unele devieri, după cum urmează: 19 cu orientare N (cap) — S (picioare); 9 cu orientare NNV (cap) — SSE (picioare); 5 cu orientare NV (cap) — SE (picioare); 1 cu orientare ENE (cap) — VSV (picioare); 2 cu orientare NE (cap) — SV (picioare); 3 cu orientare NNE (cap) — SSV (picioare); 2 cu orientarea V (cap) — E (picioare). La 26 de morminte orientarea nu mai poate fi precizată. De asemenea și pentru M. 1, descoperit întâmplător, nu cunoaștem orientarea. Menționăm că la cele 26 de morminte la care nu s-a putut preciza orientarea, scheletele erau puternic răscolite, iar gropile nu au putut fi identificate din cauza stratului gros de pământ negru în care au fost săpate.

Mormintele de înhumare aveau adâncimi cuprinse între 0,30 m (M. 7 și M. 41) și 2,20—2,25 m (M. 67 și M. 47), majoritatea lor având gropi de circa 1 m adâncime. Gropile au putut fi identificate doar la 4 morminte (11, 14, 17 și 67), ele fiind rectangulare și cu colțurile rotunjite. Într-un singur caz s-a observat o suprapunere de morminte, M. 24 secționând M. 23.

În ceea ce privește poziția scheletelor, s-a constatat că cele mai multe se aflau în poziție întinsă pe spate, cu mâinile pe lângă corp. Excepție de la această regulă au constituit-o scheletele din mormintele 9, 11, 29 și 46, la care mâna stângă era adusă pe bazin, precum și din mormintele 34 și 68, la care mâna dreaptă se afla pe bazin. În M. 36 mâna stângă era așezată pe bazin, iar mâna dreaptă adusă pe piept. De asemenea în M. 29 și 46 picioarele erau îndoite din genunchi spre dreapta, iar în M. 68 picioarele erau încrucișate în regiunea tibiilor. S-au găsit și schelete așezate pe partea dreaptă și cu picioarele îndoite din genunchi în trei morminte (17, 60 și 61).

Mormintele de înhumare prezintă frecvent semne vizibile ale unor deranjamente. Unele din ele se datorează foarte probabil rozătoarelor, care au deplasat de-a lungul timpului anumite părți ale scheletului din poziția inițială. Spre deosebire de acestea, cu un efect mai limitat, înregistrăm mai multe morminte în care oasele scheletelor au fost complet sau în mare parte deplasate, ceea ce arată că ele au fost deshumate și apoi aruncate din nou în groapă, în totalitate sau numai parțial. În M. 49 oasele au fost găsite în straturi succesive din umplutura gropii, la adâncimile de 0,40 și 1,10—1,50 m. Din scheletele de copii, mai fragile, în majoritatea cazurilor s-au păstrat doar craniile, restul oaselor fiind putrezite sau risipite de rozătoare. Obiceiul deshumării morților, sesizat în cazul multor morminte de la Hănești este frecvent întâlnit în necropolele culturii Sântana de Mureș — Cernjachov⁵. El era practicat la câțiva ani după înhumare, când urmașii celui decedat cunoșteau încă locul mormântului.

În afară de accesorii vestimentare și podoabe, în necropola de la Hănești au mai fost găsite 75 de recipiente de lut, 7 piepteni, 2 cuțite de fier, 2 cuțitașe de bronz de toaletă, 1 ac de cusut de bronz, 1 tub de os pentru ace, 14 fusaiole de lut și ofrande din carne în șase morminte.

Două vase (o oală modelată cu mâna și o alta lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă) au servit ca urne în mormintele de incinerare 31 și 48. Celelalte 73 de exemplare au fost folosite ca vase de ofrandă. Într-unul din castroanele aflate în mormântul 32 se aflau oase de animale de la ofrande de carne. Numărul vaselor de lut este variabil, ajungând până la 8 exemplare (M. 41). Au fost găsite câte 5 vase (M. 13) sau 6 vase (M. 33 și M. 44), dar în majoritatea cazurilor erau depuse câte două-trei exemplare. Nu s-a putut constata o preferință sau o ordine riguroasă în depunerea lor lângă defunct, ele găsindu-se în jurul scheletului, uneori dedesubtul (M. 33) sau deasupra lui (M. 14), întocmai ca și în alte necropole aparținând culturii Sântana de Mureș — Cernjachov.

Din cele șapte exemplare de piepteni, trei erau reprezentate doar de fragmente găsite în umplutura gropilor mormintelor (M. 2 și 26; fig. 3 A, 2; 11 A, 1) sau în strat (fig. 29, 47); ceilalți patru piepteni sunt aproape întregi și provin din trei morminte (M. 9, 30, și 50) și unul din strat (fig. 29, 46). În M. 9, pieptenele se afla între antebrațul drept și cutia toracică, în M. 30 în stânga bazinului, iar în M. 50 în zona superioară (nordică), puternic răscolită, a scheletului.

Între obiectele descoperite mai sunt de menționat două cuțite de fier, dintre care unul în M. 45, răscolit în întregime și altul în umplutura lui M. 64, două cuțitașe de bronz de toaletă (unul în umplutura

⁵ V. Palade, *Un obicei magico-ritual în necropola din III, 1982, p. 181—191.*
secolul al IV-lea de la Birlad-Valca, Șeacă, în Thraco-Dacia,

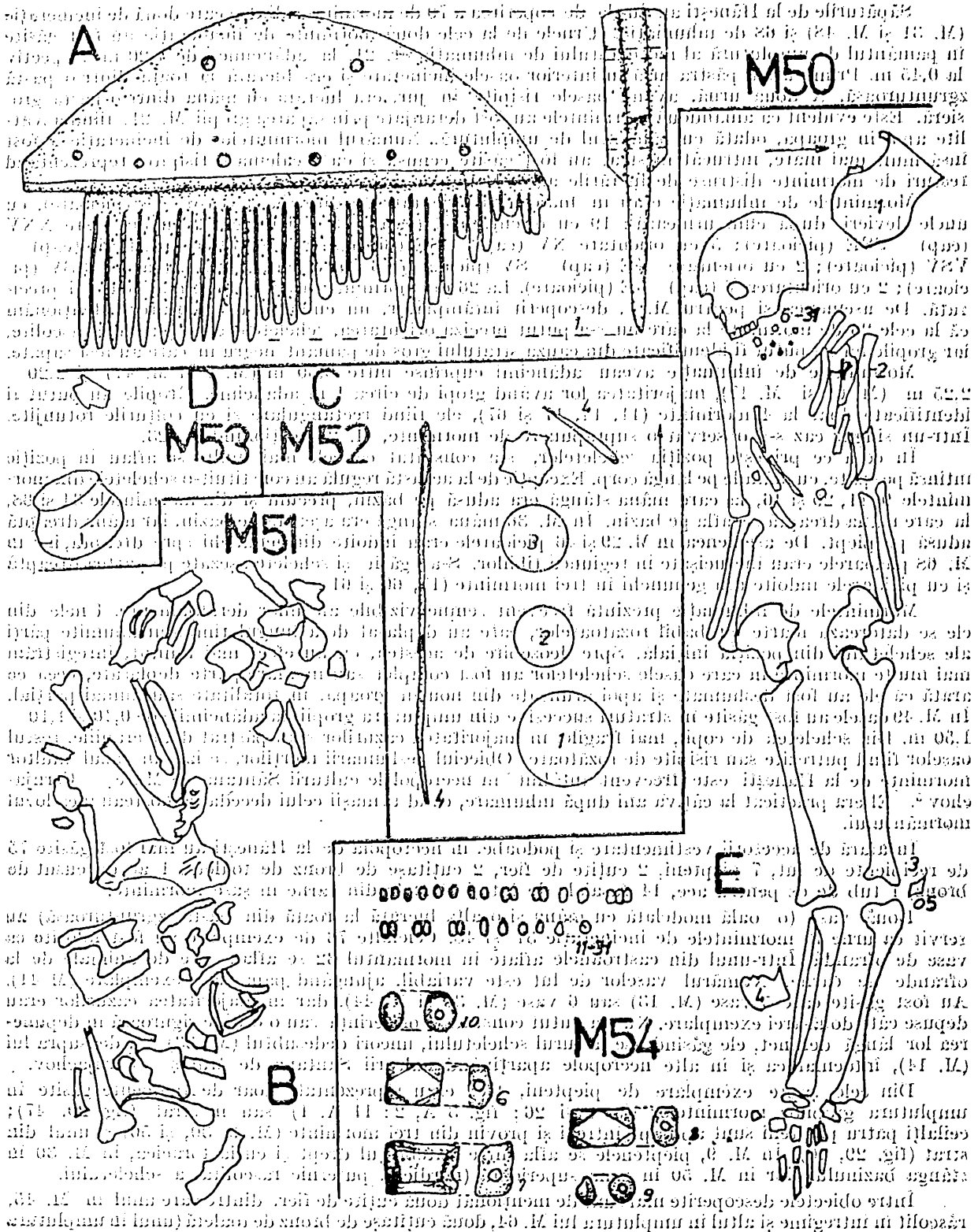

Fig. 20. Hănești. Mormintele 50 (A), 51 (B), 52 (C), 53 (D) și 54 (E). - Detaliu al ob. nr. 71 în talonul

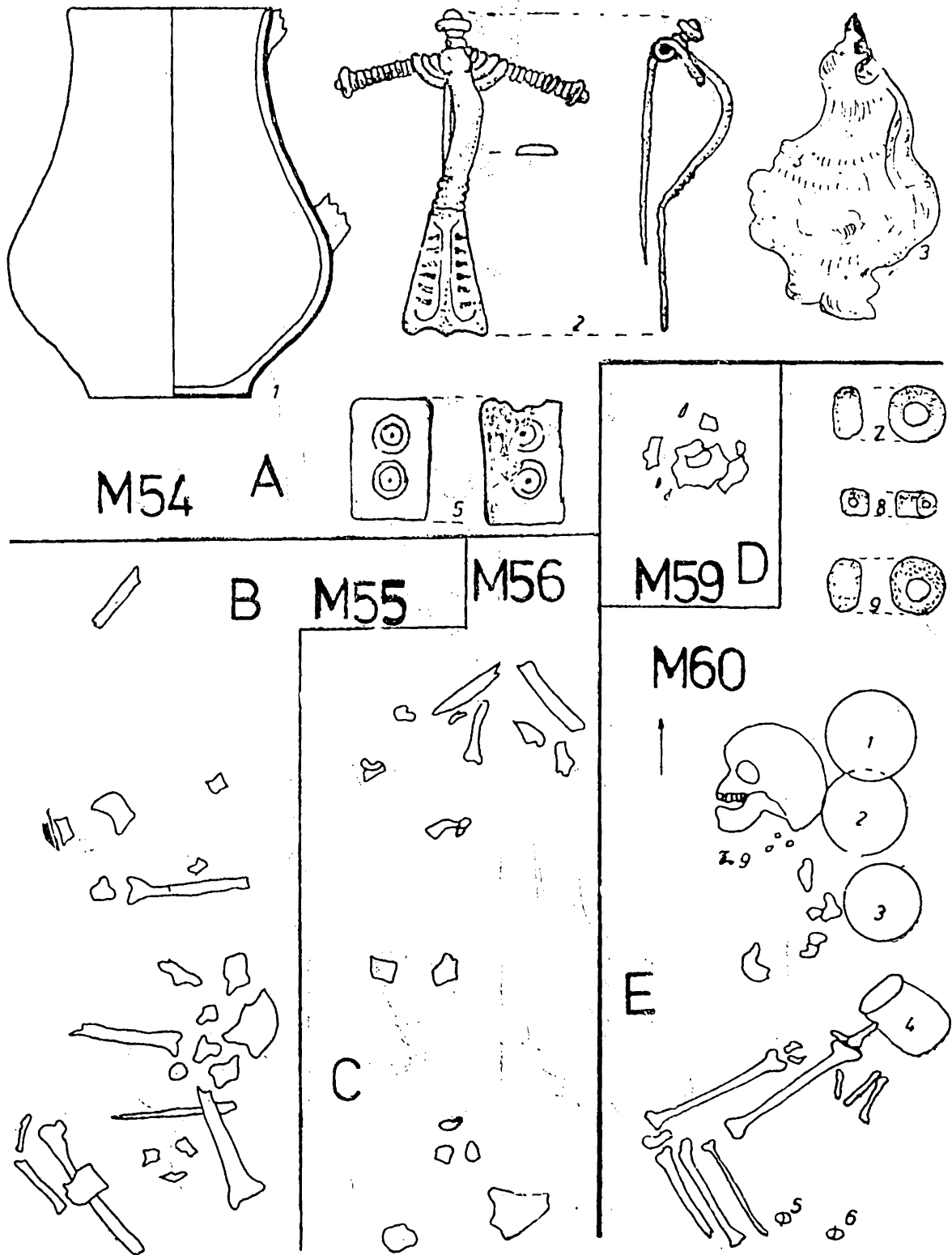

Fig. 21. Hănești. Mormintele 54 (A), 55 (B), 56 (C), 59 (D) și 60 (E).

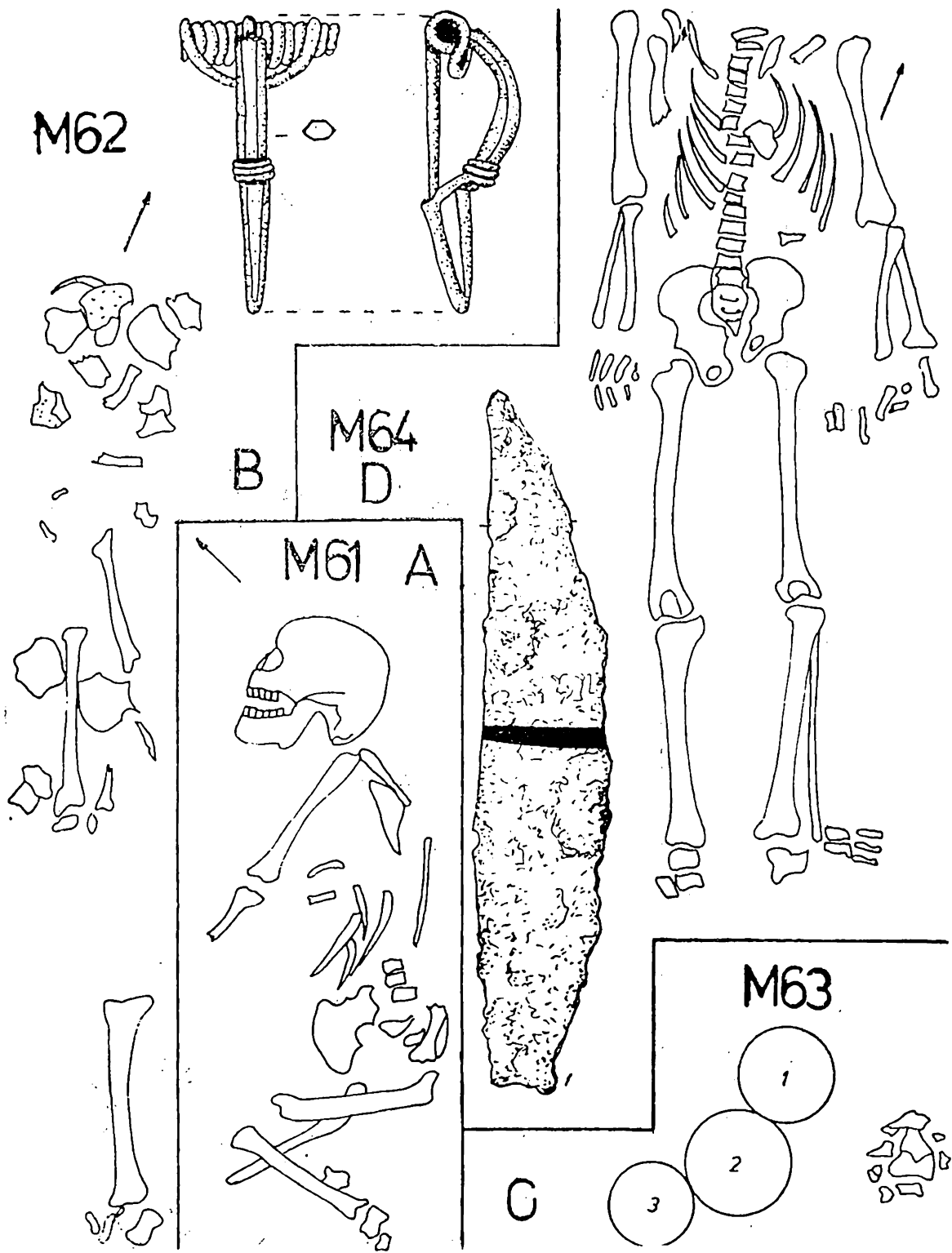

Fig. 22. Hănești. Mormintele 61 (A), 62 (B), 63 (C) și 64 (D).

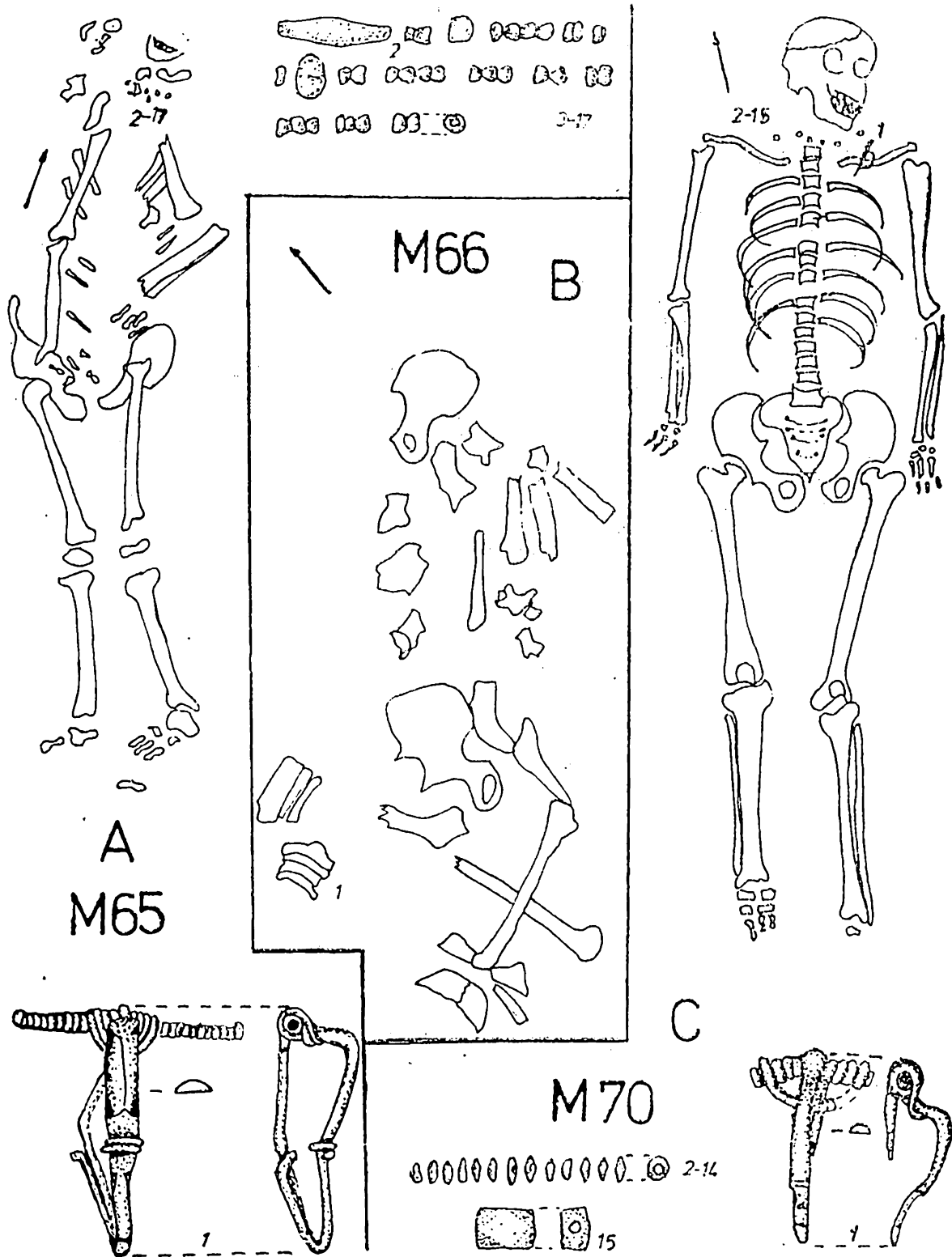

Fig. 23. Hănești. Mormintele 65 (A), 66 (B) și 70 (C).

lui M. 12), un ac de cusut de bronz în M. 52, un tub de os pentru ac, depus între genunchii înhumatei din M. 13 și 14 fusaiole de lut, întregi sau fragmentare, dintre care una pe fundul gropii lui M. 25, lângă femurul drept și alte șapte în pământul de umplură al gropii mormintelor (11, 13, 17, 20 și 34).

La șase morminte de înhumăție (5, 6, 7, 12, 12, 30 și 32) din necropola de la Hănești s-a constatat depunerea ofrandei de carne de animale de la care au rămas resturi de oase. În M. 32, ofrandele de carne se aflau într-un vas, iar în celelalte morminte, resturile de oase de la ofrande au fost găsite printre oasele scheletelor puternic răscolite. De asemenea menționăm și prezența unor resturi de cărbune în două morminte de înhumăție, în M. 2 acestea se aflau în zona toracelui, iar în M. 13 în jurul craniului și în preajma părții inferioare a tibiei stângi.

Ca accesorii vestimentare au fost descoperite 26 de fibule și 4 cataramă de tipuri și variante diferite. Din păcate numai pentru o parte din fibule și cataramă s-a putut stabili mormântul de proveniență, întrucât la unele nu s-a mai păstrat marcajul. De altfel, trebuie menționat că în jurnalul de șantier n-a fost notată întotdeauna prezența fibulelor din morminte. Conform însemnărilor care s-au păstrat, în mormintele 9, 14, 16, 25, 27, 32, 40, 54, 56, 62 și 70 s-a descoperit câte o fibulă, pe umărul drept (M. 14, 27, 40), pe cel stâng (M. 16, 54, 70) sau lângă femurul drept (M. 25), iar în mormintele 13 și 17 câte două fibule, pe umeri; exemplarele din mormintele 25, 32, 40 și 56 nu au putut fi identificate. De asemenea, potrivit aceluiași însemnări, șapte fibule au fost găsite în stratul de depuneri de pe suprafața necropolei. Între acestea trebuie inclusă probabil și fragmentul de fibulă cu corpul puternic profilat (fig. 28, 32), care datează dintr-o perioadă anterioară necropolei.

Cataramăle sunt în număr de patru și au fost descoperite două în M. 60 și câte una în mormintele 7 și 14. Cele două exemplare din M. 60 n-au putut fi identificate. Între materialele de la Hănești se aflau însă și două cataramă fără marcaj (fig. 28, 36—37) și nu ar fi exclus ca ele să provină tocmai din mormântul 60.

Obiectele de podoabă mai frecvente în mormintele de la Hănești sunt mărgelile, care erau purtate de obicei sub formă de coliere. Ele sunt de tipuri diferite, și au fost lucrate din sticlă colorată sau transparentă, carneol, os și coral. Numărul mărgelilor care alcătuiau colierele era foarte diferit. Astfel, în timp ce în mormintele 16 și 60 s-au găsit doar câte trei mărgelile, în mormântul 65 numărul acestora ajungea la 34. Este de menționat și faptul că în mormintele 9 și 14 a fost descoperită câte o singură mărgică, care se afla tot în zona gâtului.

În jurnalul de șantier este menționată prezența a câte unui cercel în mormintele 32 și 38. Din păcate nu au putut fi găsiți și nici nu s-a mai păstrat vre-o precizare cu privire la tipul și materialul din care au fost confecționați.

Din inventarul mormintelor mai fac parte și câteva amulete, între care notăm un pandantiv de fier în formă de căldărușă (M. 10), un fragment dintr-un pandantiv prismatic de os decorat cu cercuri concentrice (M. 54), un toporaș miniatural de fier (M. 13), un dinte de animal perforat (M. 10) și o scoică marină Murex (M. 54).

De asemenea, tot din necropola de la Hănești mai provin trei vârfuri de săgeată de bronz, despre care nu știm însă în ce context au fost descoperite.

★

Necropola de la Hănești nu a putut fi săpată decât parțial, un număr important de morminte rămânând nedezvelite. De asemenea, multe morminte au fost distruse prin exploatarea lutăriei de la est și sud-est de necropolă. Deși numărul de morminte săpate este relativ mic, iar inventarul destul de sărăcăcios în comparație cu alte necropole, se poate aprecia totuși că mormintele cercetate din necropolă asigură cu certitudine încadrarea lor în cultura Sântana de Mureș—Cernjachov. Tipurile principale de fibule, cataramă, mărgelile, piepteni și vase de la Hănești se întâlnesc frecvent în celelalte necropole aparținând acestei culturi. La fel, riturile și ritualurile funerare practicate la Hănești, cu toate detaliile lor, se întâlnesc și în alte necropole asemănătoare, din zonele învecinate (Miorcani,⁶ Tocileni⁷, Mihălășeni⁸) sau mai îndepărtate. Din punct de vedere cronologic, partea cercetată din necropolă se poate data aproximativ la mijlocul secolului al IV d. Chr. Cercetările din necropola de la Hănești oferă informații mai modeste pentru cultura Sântana de Mureș—Cernjachov. Totuși,

⁶ I. Ioniță, *Necropola din secolul al IV-lea de la Miorcani (jud. Botoșani)*, în *Cercetări*, 1974, p. 81—92; idem, *La necropole du IVe siècle de n.è. à Miorcani*, *Inventaria Archaeologica*, fasc. 8, 1977.

⁷ Săpături inedite, Ion Ioniță și Octavian-Liviu Șovan.

⁸ Paul Șadurschi, Octavian-Liviu Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș-Cerneahov de la Mihălășeni, județul Botoșani*, în *Suceava. Anuarul Muzeului județean*, X, 1983, p. 841—846; Octavian-Liviu Șovan, *Necropola din secolul IV de la Mihălășeni, județul Botoșani*, în *Hierasus*, VI, 1986, p. 51—61; idem, *Un mormânt cu medalioane romane de sticlă din necropola de la Mihălășeni (jud. Botoșani)*, în *ArhMold*, XI, Iași, 1977, p. 227—234; Dan Gh. Teodor, *Creștinismul la est de Carpați de la origini până în secolul al XIV-lea*, Iași, 1991, p. 79—80.

șani, în *Suceava. Anuarul Muzeului județean*, X, 1983, p. 841—846; Octavian-Liviu Șovan, *Necropola din secolul IV de la Mihălășeni, județul Botoșani*, în *Hierasus*, VI, 1986, p. 51—61; idem, *Un mormânt cu medalioane romane de sticlă din necropola de la Mihălășeni (jud. Botoșani)*, în *ArhMold*, XI, Iași, 1977, p. 227—234; Dan Gh. Teodor, *Creștinismul la est de Carpați de la origini până în secolul al XIV-lea*, Iași, 1991, p. 79—80.

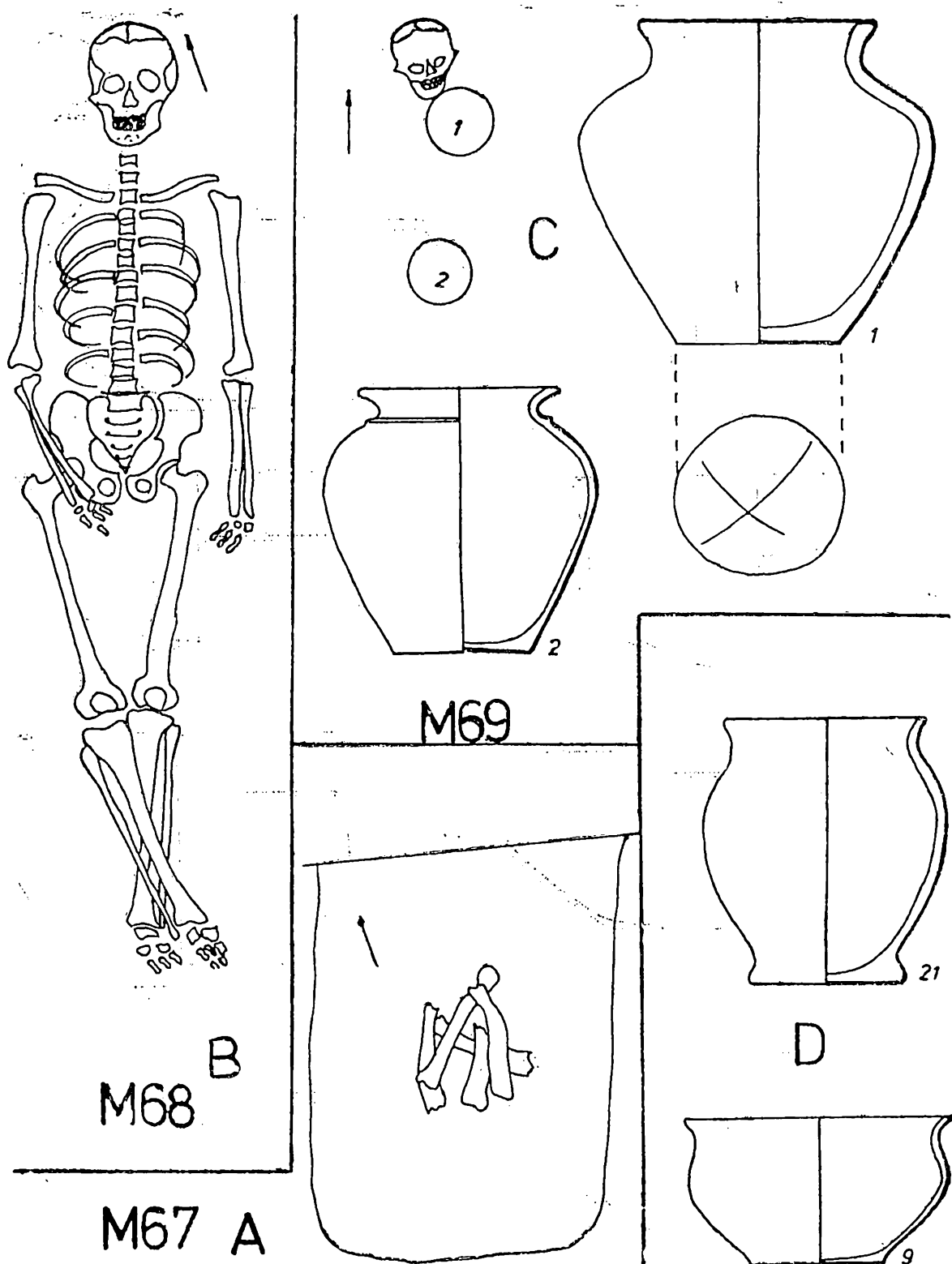

Fig. 24. Hănești. Mormintele 67 (A), 68 (B), 69 (C) și vase fără marcaj din morminte (D).

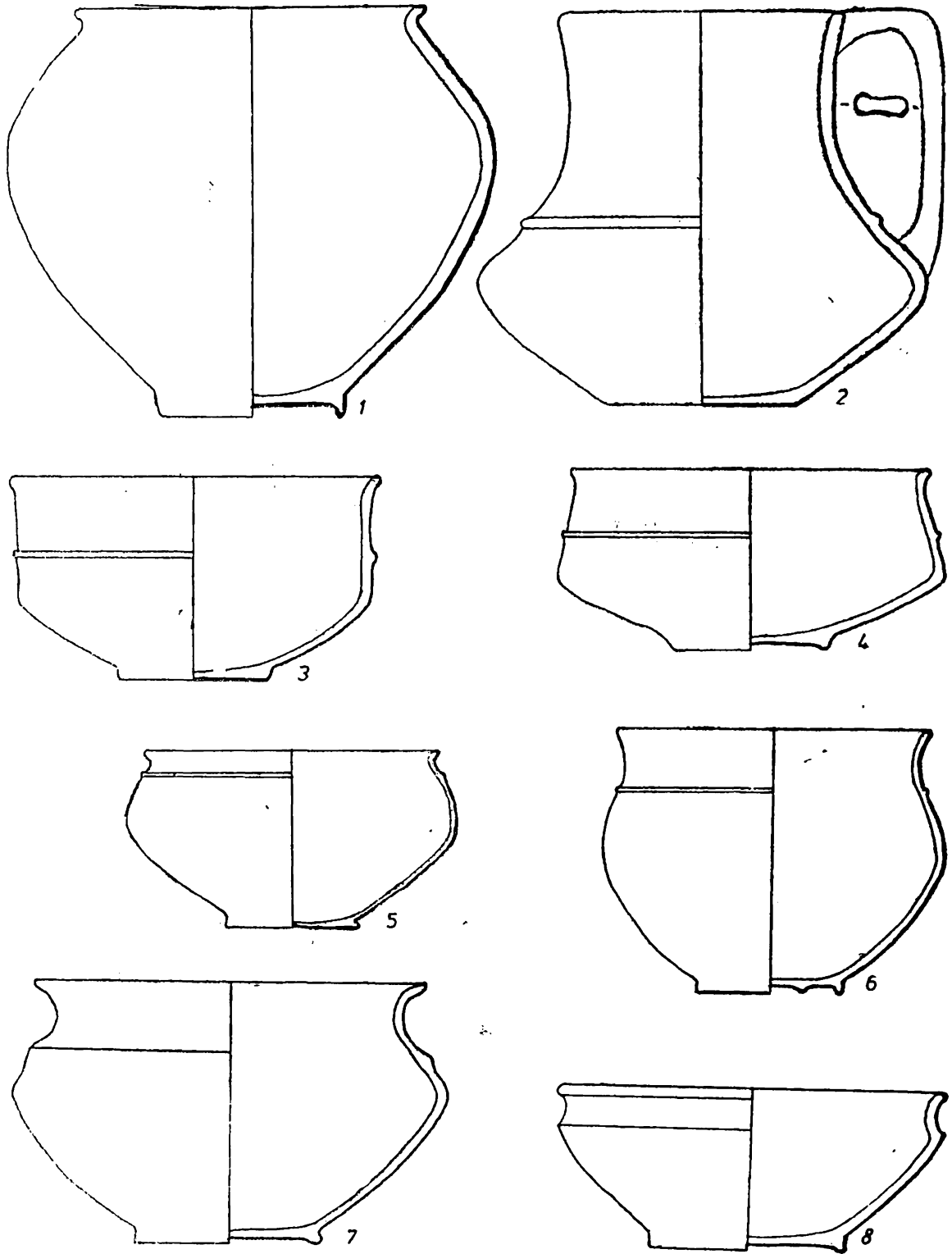

Fig. 25. Hănești. Vase fără marcaj din morminte.

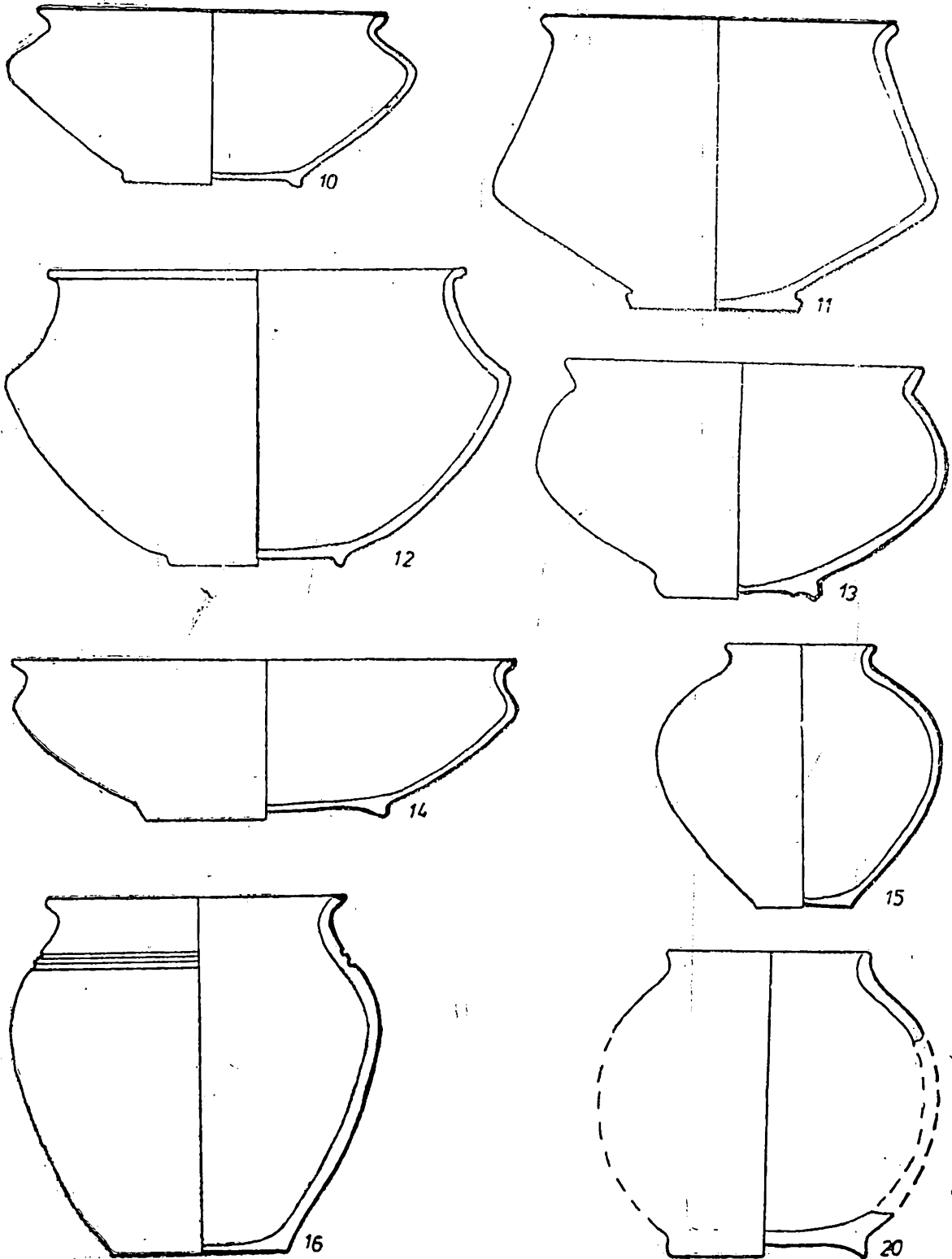

Fig. 26. Hănești. Vase fără marcaj din morminte.

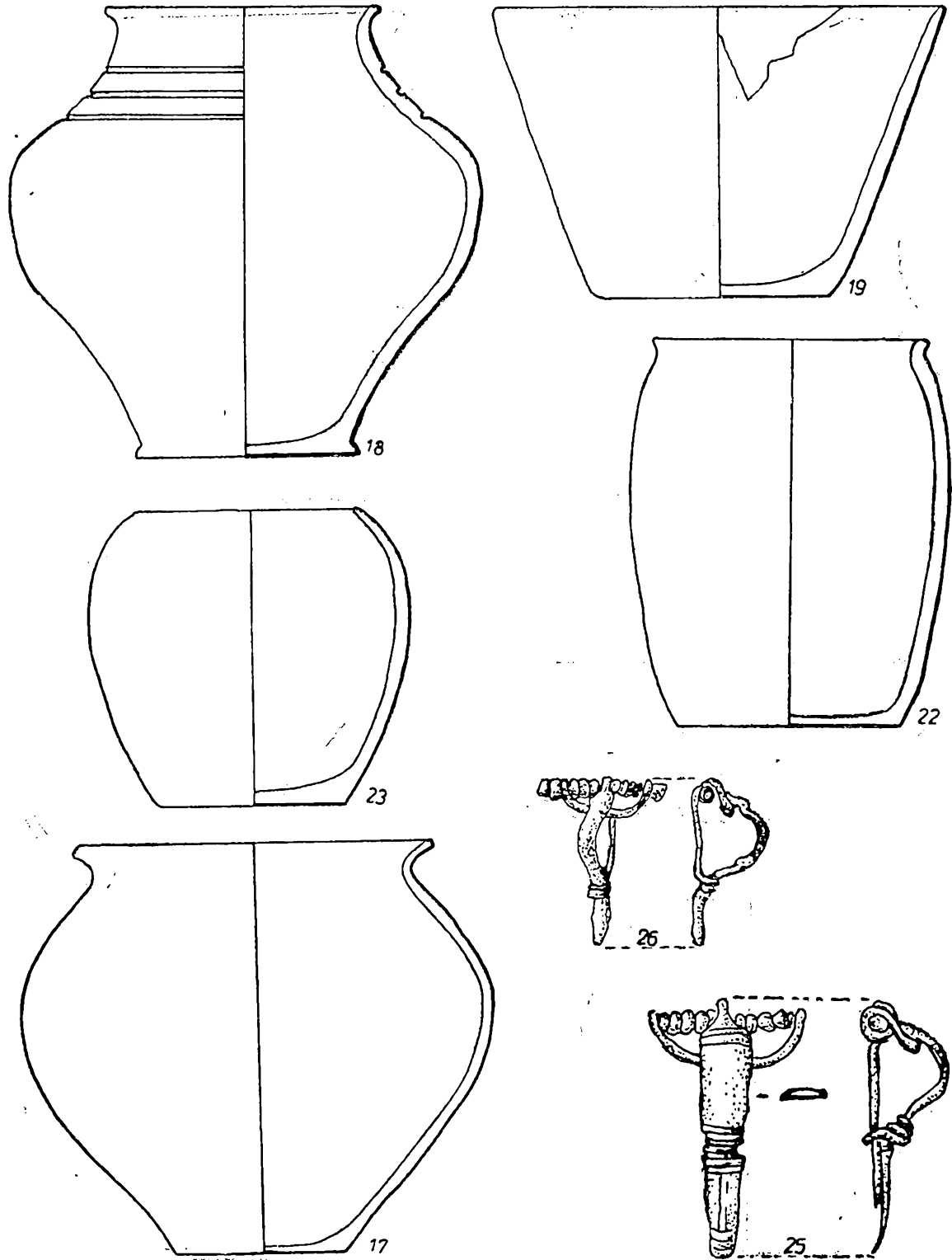

Fig. 27. Hănești..Diverse obiecte fără marcaj din morminte.

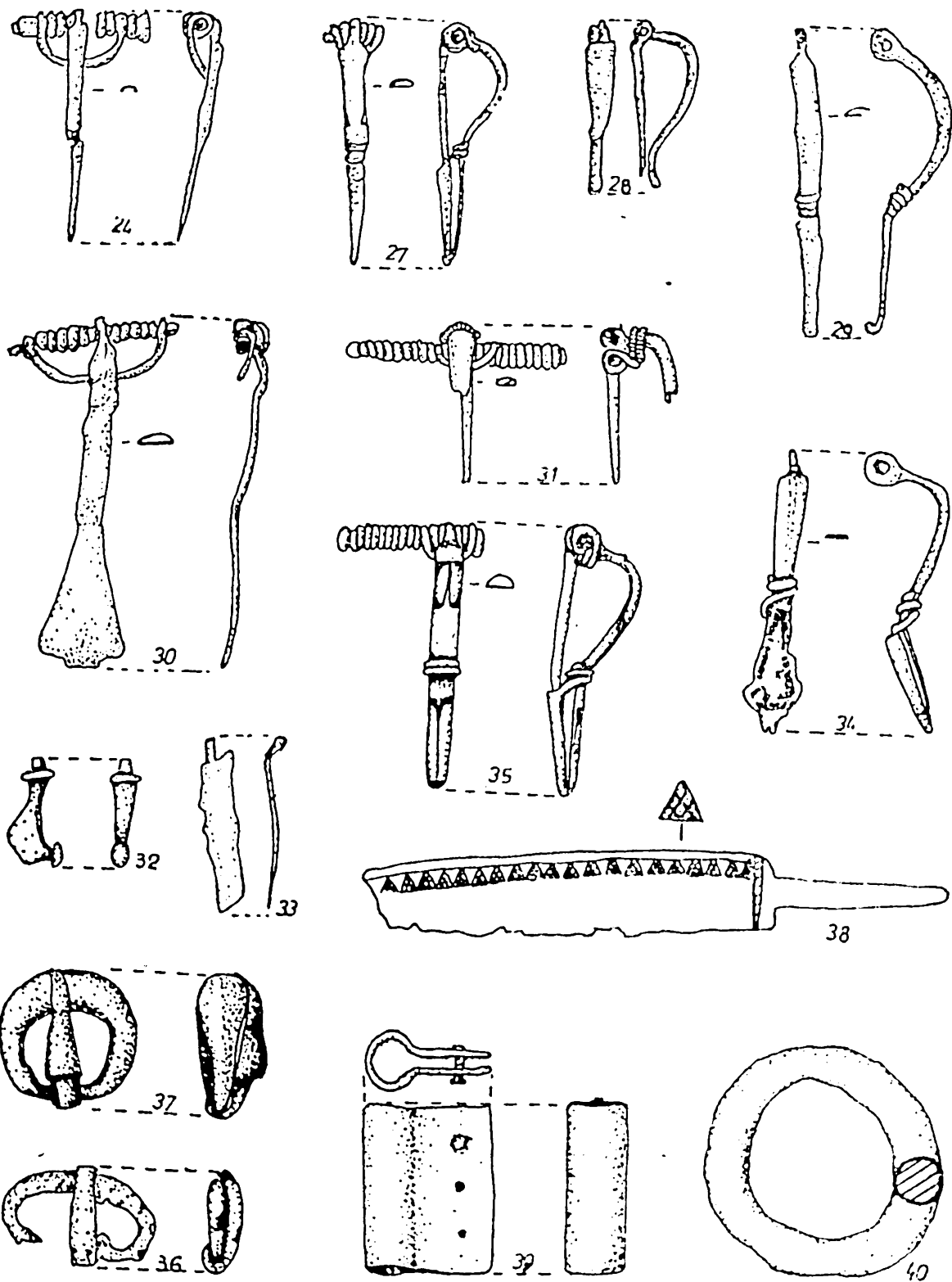

Fig. 28. Hănești. Diverse obiecte fără marcaj din morminte.

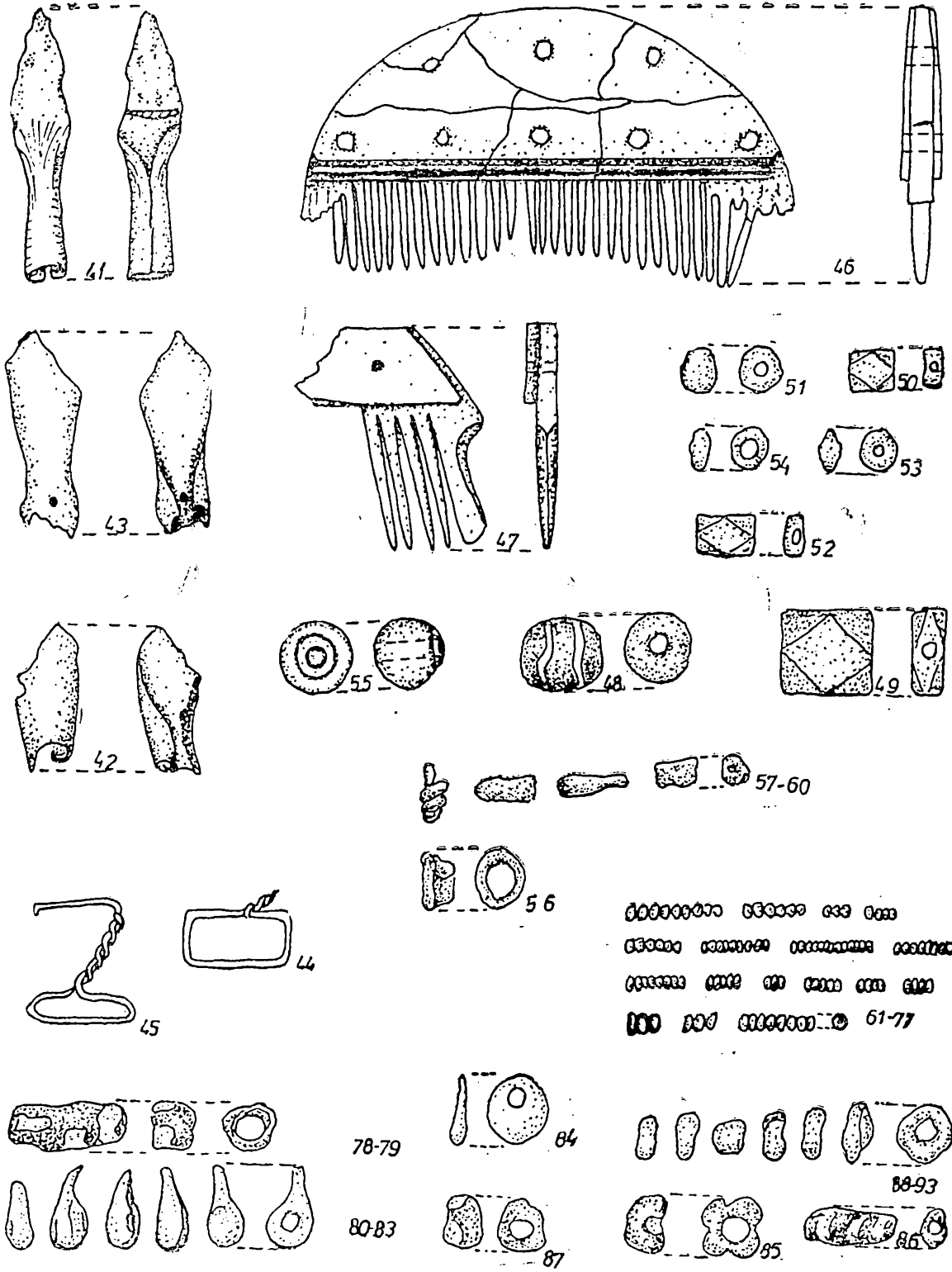

Fig. 29. Hăneşti. Diverse obiecte fără marcaj din morminte.

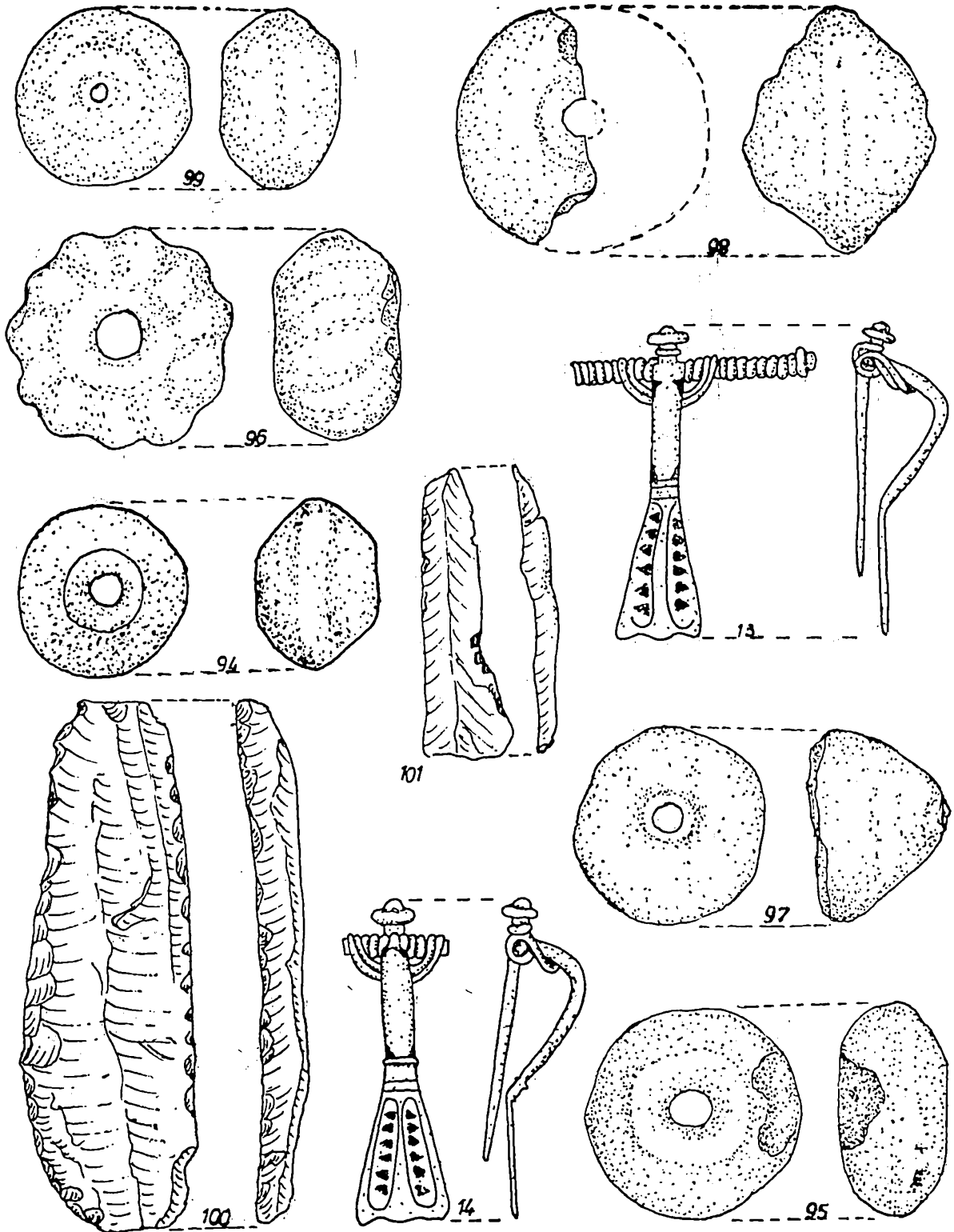

Fig. 30. Hănești. Diverse obiecte fără marcaj de morminte.

ele aduc material suplimentar pentru cunoașterea acestei culturi în zonă. Mai mult, semnalăm chiar prezența unor piese unicate în aria culturii, cum sunt fibulele cu picior triunghiular decorat cu triunghiuri executate prin ștanțare.

Scopul principal al acestui articol a fost acela de a pune în circuitul științific un material inédit, pentru care, din păcate, arhiva de șantier s-a păstrat numai parțial.

LA NÉCROPOLE DU IVe SIÈCLE APRÈS J.-C. DE HĂNEȘTI (DÉP. DE BOTOȘANI)

RÉSUMÉ

La nécropole de Hănești — „Movilița” a été fouillée dans les années 1971—1973 par Em. Zaharia et N. Zaharia, qui y ont découvert 67 sépultures. La documentation pour ces tombes (journal de chantier, dessins et plans) n'a été que partiellement gardée. De même, certaines pièces se sont perdues le long des années, tandis que d'autres pièces ont le marquage qui indiquent le contexte de la découverte complètement effacé. Dans les années 1990—1991 les fouilles ont été continuées par L. Șovan, qui a découvert trois tombes de plus. À cause des habitations et des plantations de vigne qui occupent la zone pas encore recherchée de la nécropole, les fouilles n'ont pas pu être continuées. Le texte de la présente étude a été élaboré par L. Șovan, s'étayant sur la documentation de chantier qu'on a gardé de Em. Zaharia et N. Zaharia pour ce qui est des tombes 1—67, ainsi que sur les propres fouilles (les tombes 68—70).

Sur les 70 tombes découvertes, 2 sont des tombes à incinération en urne et 68 à inhumation. Les urnes des tombes à incinération avec des restes d'os calcinés ont été trouvés dans le fossé de la tombe à inhumation no. 21, à profondeur de 1,20 m, et, respectivement, de 0,45 m. Par conséquent, ils ont été dérangés de leur position initiale, vu qu'on les a retrouvés par la suite dans le remplissage du fossé de la tombe no. 21.

La plupart des tombes à inhumation présentaient la position tête vers le Nord, les pieds vers le Sud, le reste étant orienté dans la direction NNV—SSE, NV—SE, NNE—SSV, NE—SV et V—E. Pour un nombre de 26 sépultures on n'a pas pu établir l'orientation car les squelettes ont été fortement dérangés dès l'antiquité.

La profondeur des tombes à inhumation était très différente, variant entre 0,30—2,25 m. La plupart des sépultures se trouvaient à la profondeur d'environ 1 m. La forme des fossés, lorsqu'on les a délimitée, était approximativement rectangulaire. La position des squelettes était d'habitude étendue sur le dos, les bras le long du corps, plus rarement les bras sur le bassin ou sur la poitrine. Les squelettes des tombes 17, 60 et 61 étaient déposés sur la côté droit, ayant les pieds pliés. Pour un grand nombre de sépultures on a constaté que les squelettes ont été dérangés en totalité ou seulement en partie depuis l'antiquité.

Le mobilier funéraire de la nécropole comprend un assez grand nombre d'objets. Malheureusement pour certains d'eux la marquage qui indiquait le contexte de la découverte s'est effacé. Un nombre de 73 récipients en terre cuite ont été utilisés comme vases d'offrande. La plupart était travaillée au tour, en pâte fine ou grumeleuse, mais il y en a aussi modelés à la main. De même, nous signalons aussi la présence d'un vase d'importation de facture provinciale romaine. Quant aux offrandes d'aliments déposées dans certaines tombes il est à mentionner aussi les restes d'os d'animaux provenant de telles offrandes signalés dans les tombes 5, 6, 7, 12, 30 et 32.

Parmi les autres objets d'inventaire on doit mentionner les accessoires vestimentaires, des objets de toilette et de parure, des amulettes et d'autres menus objets. Les accessoires vestimentaires sont représentés par 26 fibules, dont l'une en argent et les autres en bronze, et deux boucles en bronze. Les fibules apparaissent dans les tombes ou bien une à chaque tombe, soit sur l'épaule droite, soit sur la gauche, ou bien deux à chaque tombe, disposées sur les deux épaules. Comme objets de toilette nous signalons quatre peignes en os et des fragments d'autres trois exemplaires, ainsi que deux petits couteaux en bronze. Les parures étaient surtout des colliers (perles en verre colorée, en cornaline et en corail) et deux boucles d'oreilles, sur lesquels on a gardé seulement des références dans le journal de chantier. Parmi les amulettes il y a un pendentif prismatique en os, un croc d'animal perforé, une hache en miniature et un pendentif en forme de petit chaudron en fer. Pour finir, de l'inventaire de ces tombes font encore partie deux couteaux en fer, un aiguille à coudre en bronze, un étui en os pour les aiguilles et quelques fuseaux en argile.

Par les rites et rituels funéraires pratiqués, ainsi que par la typologie du matériel archéologique découvert, la nécropole de Hănești appartient à la culture Sântana de Mureș—Cernjachov et peut être datée environ vers le milieu du IVe siècle après J.—C.

Traduit par MICHAELA SPINEI

LÉGENDE DES FIGURES

- Fig. 1. Zone de la nécropole de Hănești. Esquisse topographique.
 Fig. 2. Hănești. Plan de la nécropole : 1, tombes à incinération ; 2, tombes à inhumation ; 3, tombes à inhumation sans orientation précisée ; A, maison de Gagos Nicolae ; B, construction annexe.
 Fig. 3. Hănești. Tombes 2 (A), 7 (B) et 9 (C).
 Fig. 4. Hănești. Tombes 9 (A), 10 (B) et 11 (11).
 Fig. 5. Hănești. Tombes 11 (A), 12 (B) et 13 (C).
 Fig. 6. Hănești. Tombes 13 (A) et 14 (B).
 Fig. 7. Hănești. Tombes 14 (A), 15 (B) et 16 (C).
 Fig. 8. Hănești. Tombes 17 (A), 18 (B), 19 (C) et 20 (D).
 Fig. 9. Hănești. Tombes 21 (A), 22 (B) et 23 (C).
 Fig. 10. Hănești. Tombes 24 (A) et 25 (B).
 Fig. 11. Hănești. Tombes 26 (A), 27 (B) et 28 (C).
 Fig. 12. Hănești. Tombes 29 (A) et 30 (B).
 Fig. 13. Hănești. Tombes 30 (A), 31 (B), 32 (C) et 33 (D).
 Fig. 14. Hănești. Tombes 33.
 Fig. 15. Hănești. Tombes 34 (A) et 36 (B).
 Fig. 16. Hănești. Tombes 36 (A), 38 (B) et 39 (C).

- Fig. 17. Hănești. Tombes 40 (A), 43 (B) et 44 (C).
Fig. 18. Hănești. Tombes 44 (A), 45 (B) et 46 (C).
Fig. 19. Hănești. Tombes 47 (A), 48 (B), 49 (C) et 50 (D).
Fig. 20. Hănești. Tombes 50 (A), 51 (B), 52 (C), 53 (D) et 54 (E).
Fig. 21. Hănești. Tombes 54 (A), 55 (B), 56 (C), 59 (D) et 60 (E).
Fig. 22. Hănești. Tombes 61 (A), 62 (B), 63 (C) et 64 (D).
Fig. 23. Hănești. Tombes 65 (A), 66 (B) et 70 (C).
Fig. 24. Hănești. Tombes 67 (A), 68 (B), 69 (C) et vases sans indication exacte de la tombe (D).
Fig. 25. Hănești. Vases sans indication exacte de la tombe.
Fig. 26. Hănești. Vases sans indication exacte de la tombe.
Fig. 27. Hănești. Divers objets sans indication exacte de la tombe.
Fig. 28. Hănești. Divers objets sans indication exacte de la tombe.
Fig. 29. Hănești. Divers objets sans indication exacte de la tombe.
Fig. 30. Hănești. Divers objets sans indication exacte de la tombe.